

**FREDERIK ROELENIS,
Archeologie**

Titel:

Harelbeke-Ballingenweg zn
Resultaten archeologische prospectie zonder ingreep in de bodem
(bureauonderzoek)

DEEL 2: Verslag van Resultaten

Project

Verkaveling van twee loten
Ballingenweg zn, B-8530 Harelbeke

Opdrachtgever

Bvba Feys-Viane
Waalstraat 229, B-9870 Zulte

Uitvoerder(s)

Frederik Roelens

Inhoudstabel

0. Privacy Fiche

Verslag van resultaten

I. Beschrijvend gedeelte

1. Administratieve gegevens
2. Aanleiding
3. Historisch-archeologische voorkennis
4. Onderzoeksopdracht
 - 4.1 Vraagstelling m.b.t. het onderzochte gebied
 - 4.2 Randvoorwaarden
 - 4.3 Beschrijving van de geplande werken en bodemingrepen
5. Beschrijving van de werkwijze en strategie van het vooronderzoek

II. Beoordeling

- 1 Fysisch-geografische situering
- 2 Historisch-cartografische situering
 - 2.1 algemene situering: Harelbeke
 - 2.2 historisch-cartografische situering van het plangebied
3. Archeologische voorkennis
4. Gaafheid van het terrein: verstoringen
5. Synthese
6. Afweging noodzaak verder onderzoek
 - 6.1 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering
 - 6.2 Kader exploitatie potentieel tot kennisvermeerdering
7. Samenvatting
 - 7.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek
 - 7.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek
- 8 Bibliografie
- 9 Bijlagen

I. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1. Administratieve gegevens:

Projectcode bureauonderzoek:	2017 B366
Naam aanvrager:	Frederik Roelens
Erkennings nummer:	OE/ERK/Archeoloog/2017/00165
Naam site:	Harelbeke-Ballingenweg; afkorting: HA17BA

Opdrachtgever:

Bvba Feys-Viaene, Waalstraat 229, B-9870 Zulte

Uitvoerder: Frederik Roelens

Auteur: Frederik Roelens

Wetenschappelijke begeleiding: Philippe Despriet (Archeologie Zuid-West-Vlaanderen)

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Onroerend erfgoeddepot
De Pakhuizen, Komvest 45, 8000 Brugge

Locatie/vindplaats: West-Vlaanderen, B-8530 Harelbeke, Ballingenweg zn

Naam site: Harelbeke, Ballingenweg; afkorting: HA17BA

Kadaster: Harelbeke, Afdeling 1, sectie A, percelen 594N2, 594R2 en 596L (deels)(zie Plan 2 en figuur 2)

Periode: februari 2017, mei 2018

Versie: bureaustudie

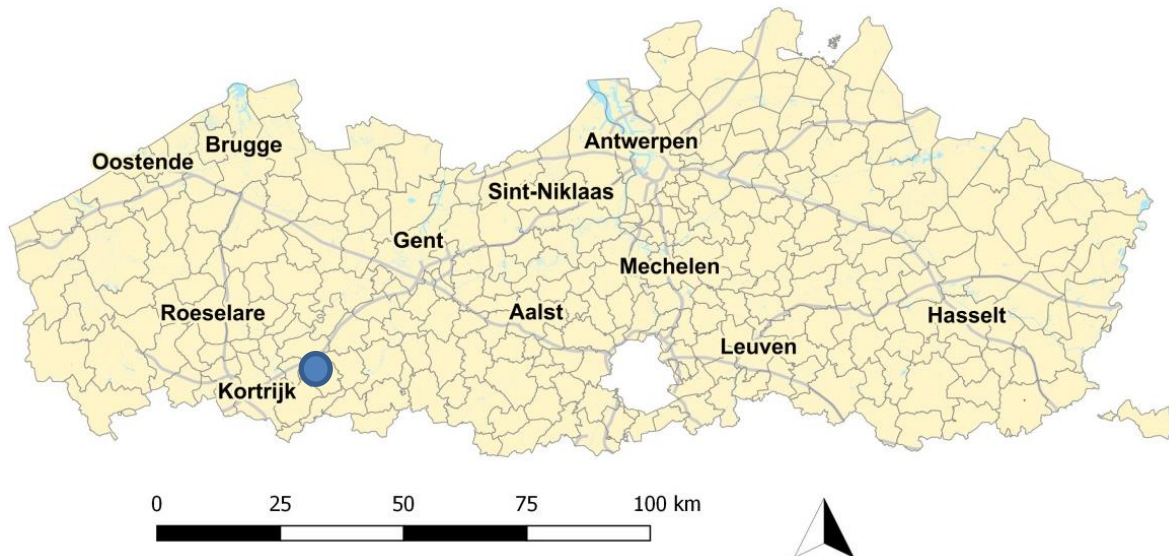
Onderzoeksopdracht: impactanalyse van een kleine verkaveling op het potentieel archeologisch bodemarchief

Archeologische verwachting: zeer lage verwachting

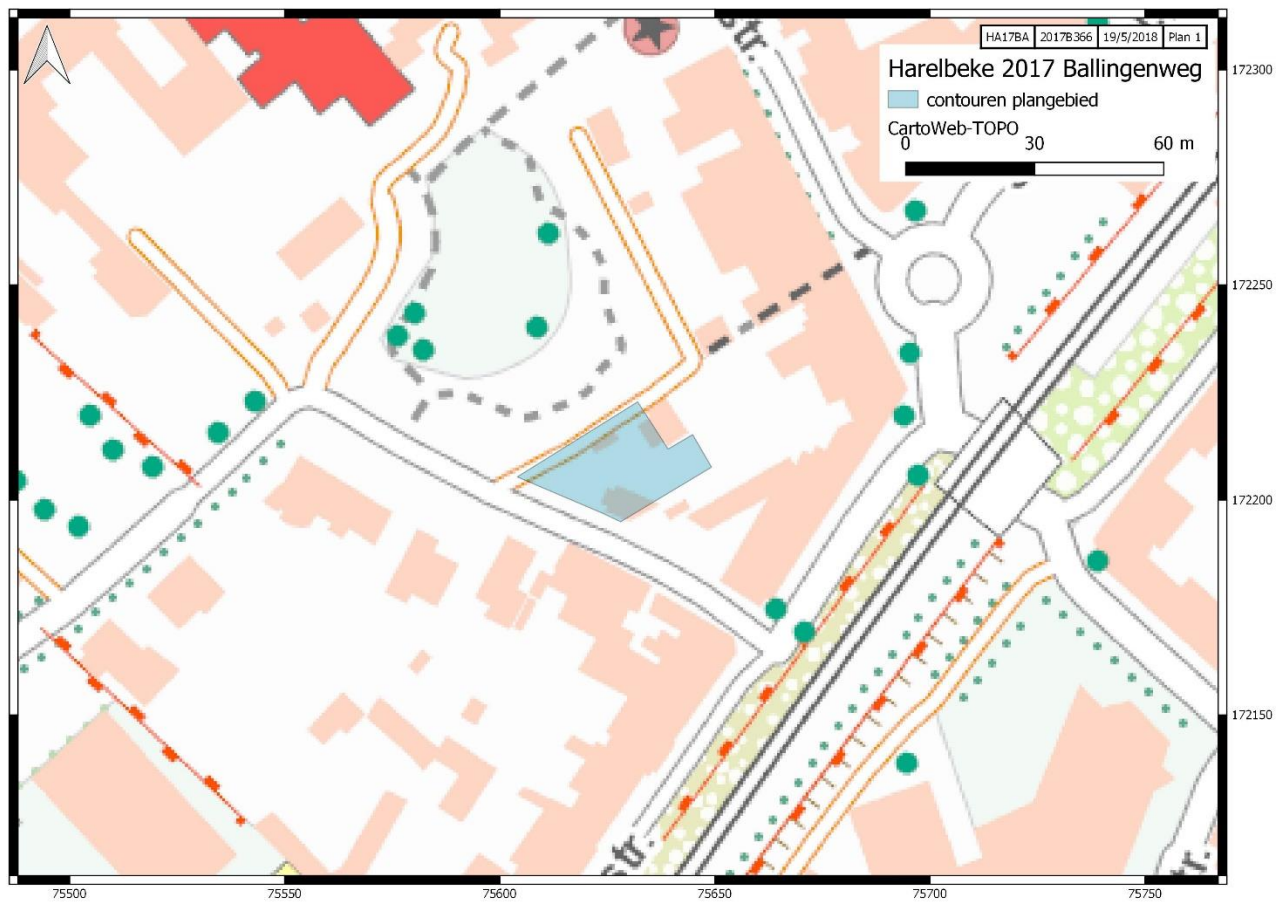
Aanleiding van het onderzoek: verstoring van de bodem door realisatie koppelwoning

Situering van het projectgebied:

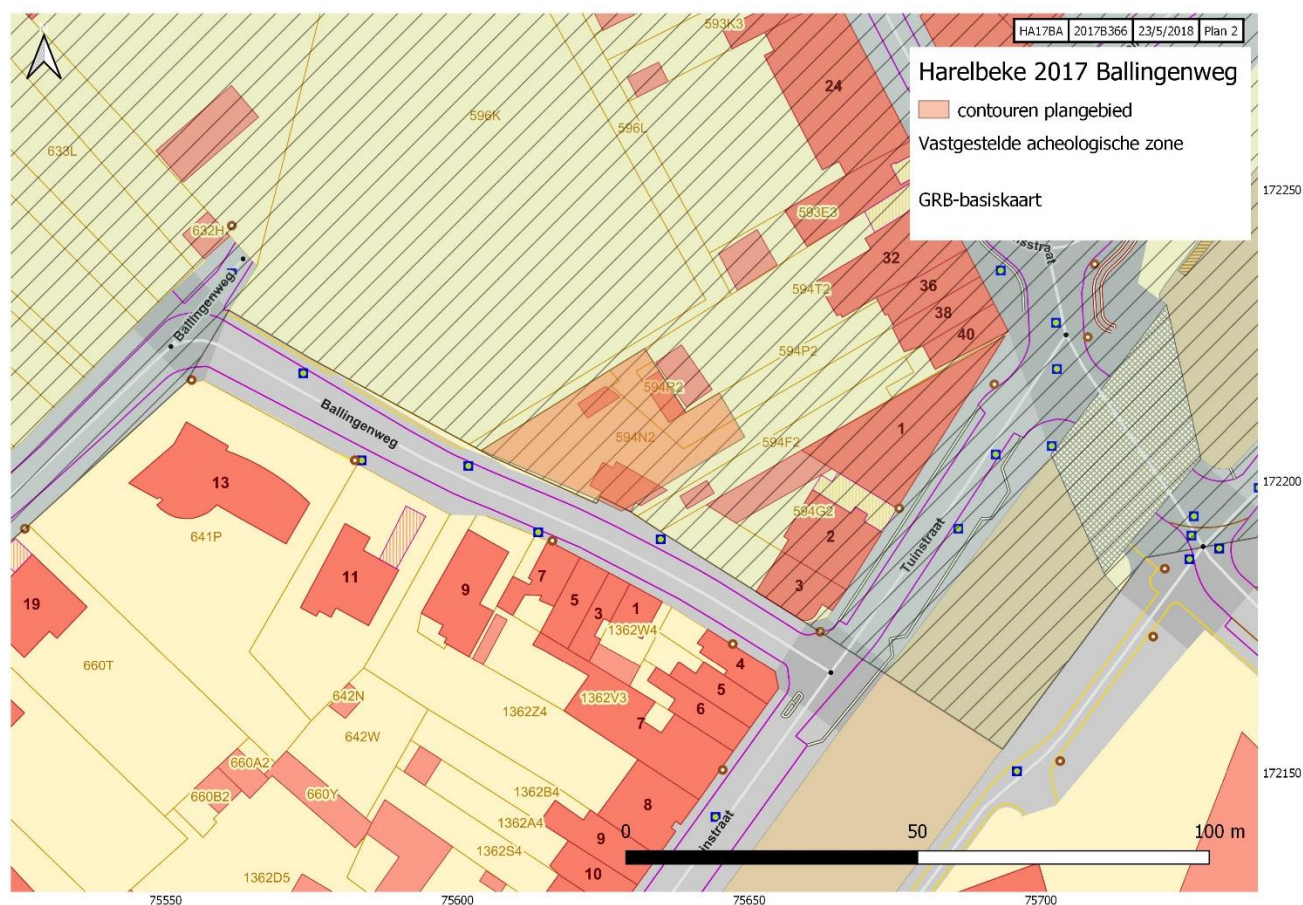
Het plangebied dat voorwerp is van dit bureauonderzoek grenst aan de Ballingenweg te Harelbeke. Het bevindt zich nog net binnen de vastgestelde archeologische zone van Harelbeke. Ten zuiden ligt de spoorlijn Kortrijk-Gent, ten oosten de Stationsstraat (Plan 1). Op het gewestplan (Plan 3, zie bijlage) ligt het plangebied in een zone met als hoofdbestemming woongebied. Het terrein, momenteel in gebruik als tuinzone met garageboxen, meet 620 m².

Figuur 1: Het projectgebied gesitueerd t.o.v. Vlaanderen.

Plan 1: Het projectgebied weergegeven op de topografische kaart (blauwe polygoon).

Plan 2: Het projectgebied (rode polygoon) weergegeven op het GRB met aanduiding van de kadastrale gegevens.

2. Aanleiding

Deze archeologienota kadert in een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag. De bouwheer, Feys bvba, plant om hier een moderne koppelwoning te bouwen. Bij de realisatie van deze koppelwoning zijn meerdere bodemingrepen gepland. Het ontwerpdocsier is van de hand van het bureau Architectuur A lined bvba uit Zulte.

Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone, namelijk de historische stadskern van Harelbeke. De totale perceelsoppervlakte bedraagt daarenboven 620 m². Hierdoor is een archeologisch vooronderzoek wel verplicht volgens het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet van 2015. Op deze basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

De opmaak van deze nota gebeurt conform de *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen 2.0* (2017 en de door het Agentschap Onroerend Erfgoed verspreide bijkomende richtlijnen i.v.m. het opstellen van archeologienota's.

3. Archeologische voorkennis

Het plangebied bevindt zich in de zuidwestelijke rand van de vastgestelde archeologische stadskern van Harelbeke. Onmiddellijk ten westen loopt de (ondertussen overwelfde) Arensbeek. Enkele 100-en meter ten noordoosten bevindt zich het Marktplaats van Harelbeke. Zowel uit de Romeinse periode als uit de middeleeuwen zijn daar bewoningskernen vastgesteld. Een tweede, afgescheiden Romeinse *vicus* bevindt zich een eind ten zuidwesten van het plangebied, in de huidige Collegewijk. Historische gegevens over het plangebied zijn niet voorhanden.

Voor een meer uitgebreide archeologische situering en bespreking, wordt verwezen naar de bewuste hoofdstukken (*II.2. Historische situering en II.3 archeologische situering*)

4. Onderzoeksopdracht

4.1 Vraagstelling m.b.t. het onderzochte gebied

De bedoeling van dit bureauonderzoek is om tot een waardering van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied te komen. Op basis van verscheidene bronnen, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, de topografie, de geomorfologie, het bodemgebruik, de vegetatie en de historische ingrepen wordt getracht hierover een uitspraak te doen.

Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen gesteld worden:

- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Speelde het terrein een belangrijke rol in de ontwikkeling van Harelbeke?
- Welke impact hebben de voorziene werken op de bodem?
 - >Als in geschreven of cartografische bronnen sprake is van één of meerdere sites wordt er een antwoord gezocht op volgende vragen:
 - Wat zijn de karakteristieken van deze site(s)?
 - Wat is de bewaringstoestand van deze site(s)?
 - Hoe verhoudt deze site zich tot het landschap?
 - Wat is de waarde van deze site(s)?
 - >Als er geen site of sites op deze terreinen gekend zijn dan wordt een antwoord gezocht op volgende vragen:
 - Is de bodemopbouw intact, gedeeltelijk of volledig verstoord?
 - Wat betekent dit voor het archeologisch potentieel van het terrein?

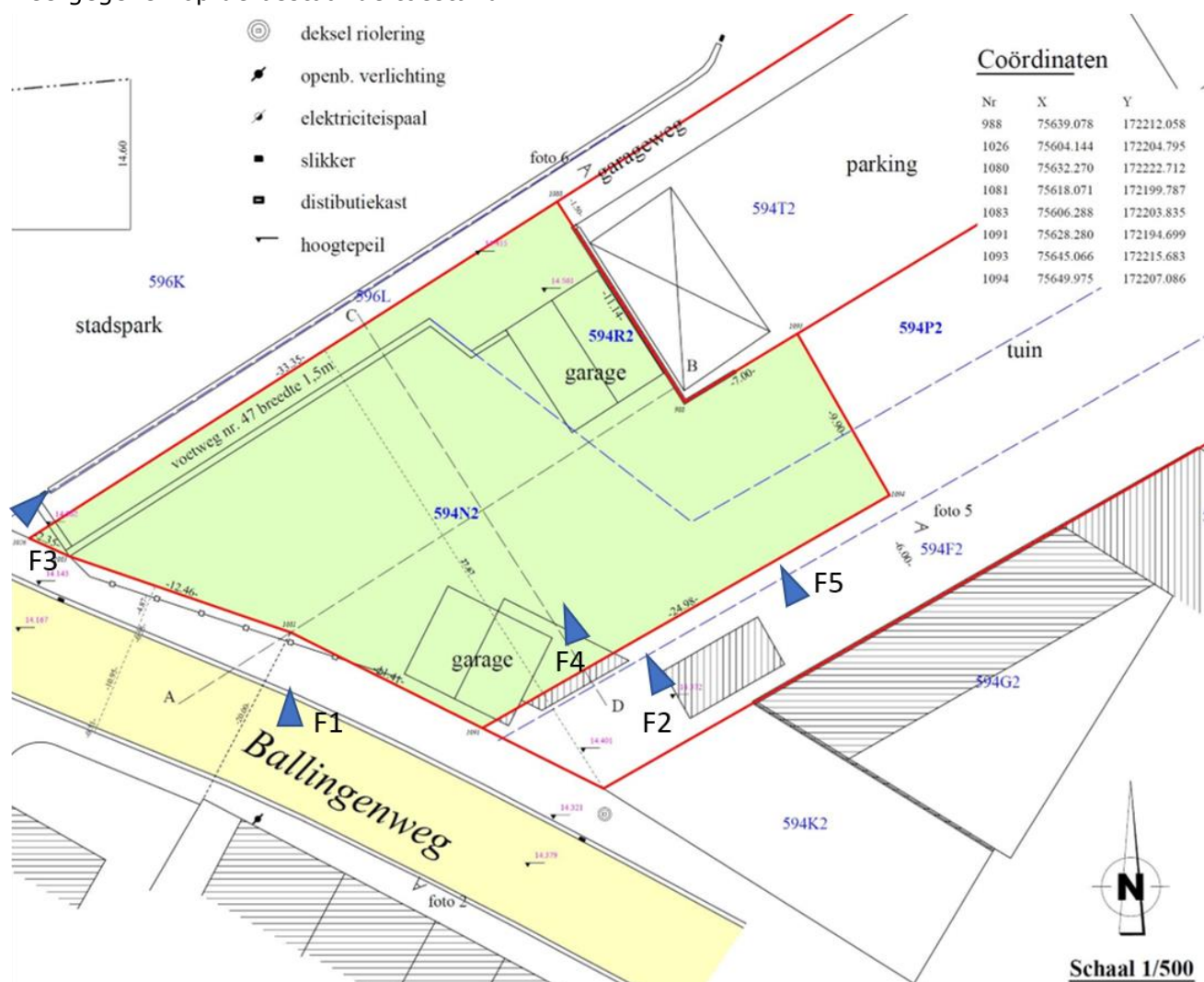
4.2 Randvoorwaarden

N.v.t

4.3 Beschrijving van de geplande werken en bodemingrepen

Het plangebied bestaat op vandaag uit het achterste gedeelte van twee beboste tuinen, van elkaar gescheiden door een haag, waarbinnen telkens een garagebox ingeplant is. Aan de noordwestzijde ligt een smalle verbindingsweg/garagedoorgang.

Voor een goed begrip van de actuele toestand van het plangebied, is een eenvoudige fotoreportage opgemaakt. Op figuur 2 zijn de corresponderende opnamepunten weergegeven op de bestaande toestand:

Figuur 2: bestaande toestand van het plangebied, met aanduiding van de aanwezige bebouwing (garages) en de foto-opnamepunten (bron: landmeter Pol Hautekiet bvba)

F1

F2

F3-F4

F5

Hieronder worden de belangrijkste werken en bodemingrepen besproken. De volledige plannen bevinden zich eveneens in hoge resolutie in bijlage.

De geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag zal worden ingediend, omvatten in hoofdzaak:

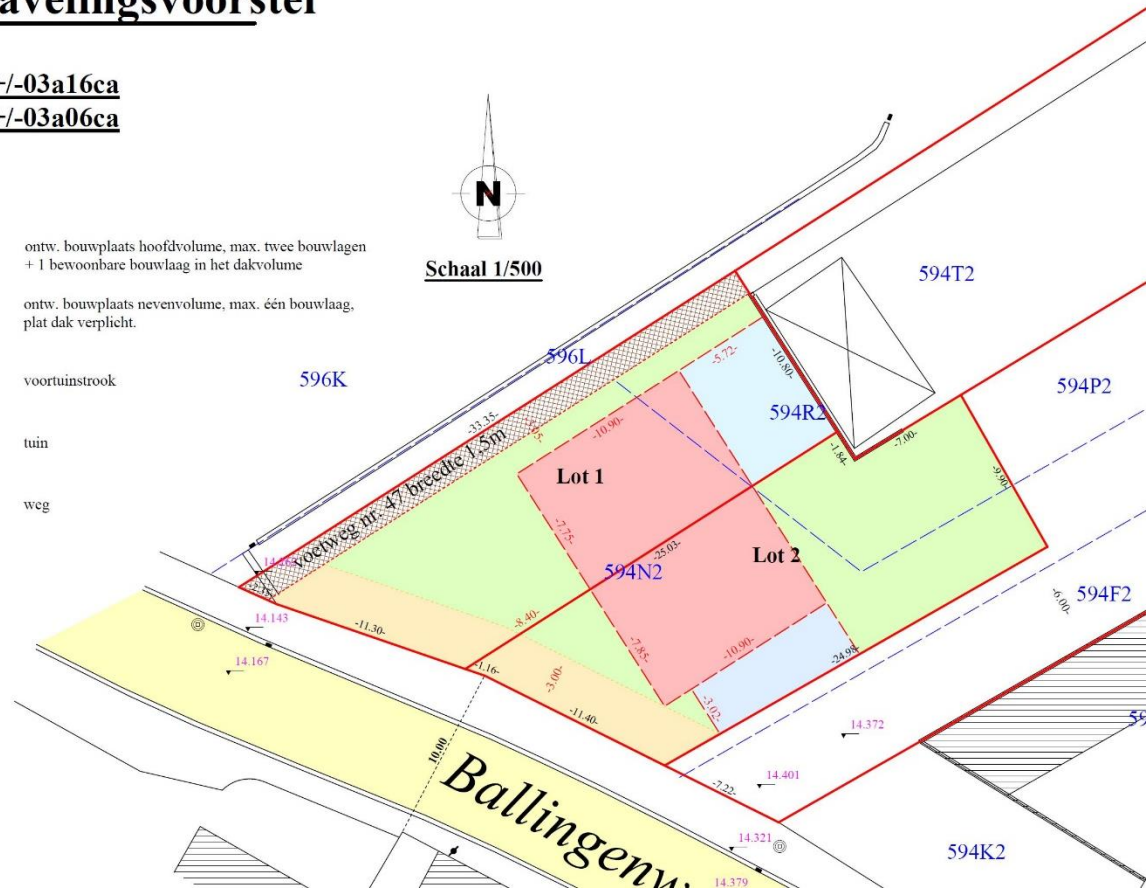
Verkavelingsvoorstel

Lot 1: +/-03a16ca

Lot 2: +/-03a06ca

Legende

- ontw. bouwplaats hoofdvolume, max. twee bouwlagen + 1 bewoonbare bouwlaag in het dakvolume
- ontw. bouwplaats nevenvolume, max. één bouwlaag, plat dak verplicht.
- voortuinstrook
- tuin
- weg

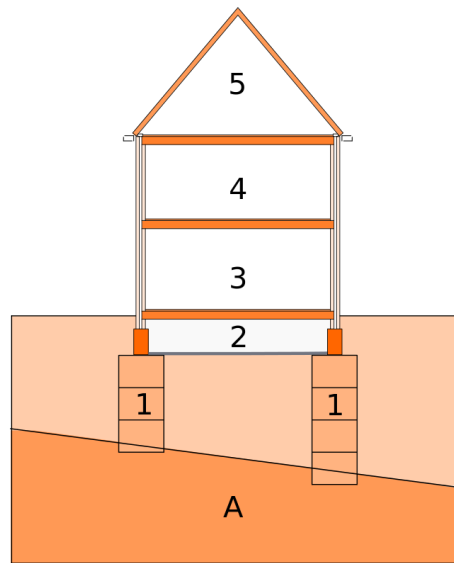

Figuur 3: nieuwe toestand van het plangebied, met aanduiding van de hoofdvolumes (roze) de zones voor nevenvolumes (blauw) (bron: landmeter Pol Hautekiet bvba)

- Na het rooien van de aanwezige bomen en het slopen van de bestaande garageboxen (ca. 90m²) wordt op het plangebied een moderne koppelwoning gebouwd (figuur 3, 5a-b-c). De woningen hebben een geplande footprint van elk 85 m². Er wordt geen ondergronds niveau voorzien. De nieuwbouwvolumes worden gefundeerd op valse putten, onder voorbehoud van de berekeningen van de stabiliteitsingenieur.

Een fundering op (valse) putten wordt toegepast wanneer de draagkrachtige grond zich op matige diepte bevindt, tussen de 4 en de 8 meter. De fundering bestaat uit een aantal pijlers die in de grond worden gevormd en reiken tot aan of in de draagkrachtige bodem. Hierbij treedt geen verdichting van de grond op. Deze valse 'putten' vertegenwoordigen dus een aanzienlijk diepe, maar qua omvang eerder beperkte bodemingreep. Op figuur 4 wordt de opbouw van dergelijke funderingswijze grafisch voorgesteld (figuur 4).

- Naast elke woning wordt in de verkavelingsaanvraag een zone voorzien voor de bouw van 'een nevenvolume van maximum één bouwlaag'. Bij lot 1 heeft de footprint van dit nevenvolume 44 m², bij lot 2 zo'n 25 m². In de praktijk worden dit wellicht garages of carports.

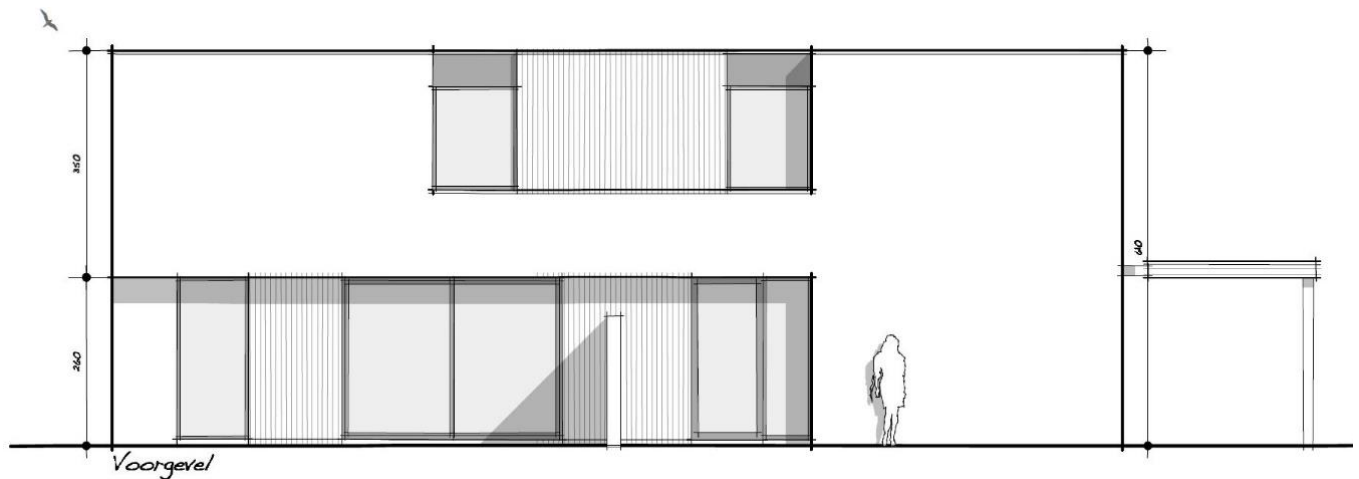

Figuur 4: schematische weergave van fundering op valse putten (bron: Wikimedia)

De totale footprint van de nieuwe volumes bedraagt aldus $85+85+44+25=\text{ca. } 240\text{m}^2$.

Vervolgens dient nog rekening gehouden te worden met nutsleidingen (RWA) alsook (doorgaans) een septische put en een waterput per volume.

Samenvattend kan gesteld worden dat de geplande ingrepen een toch zekere impact op de bodem en dus ook op het potentieel aanwezige archeologische erfgoed kunnen hebben.

Figuur 5a: Snede van de voorgevel (bron: Architectuur A Lined)

Figuur 5b: Snede van een dwarse gevel (bron: Architectuur A Lined)

Figuur 5c: 3-d model van de ontworpen toestand(Architectuur A Lined)

5. Beschrijving van de werkwijze en strategie van het vooronderzoek

Deze archeologienota bestaat in eerste instantie uit een bureaustudie (vooronderzoek zonder ingreep in de bodem). Hierin is de aard van de werken afgewogen ten opzichte van de beschikbare kennis van het projectgebied op landschappelijk, bodemkundig, historisch-cartografisch en archeologisch vlak om zo een onderbouwde inschatting te kunnen maken van het archeologisch potentieel van het projectgebied.

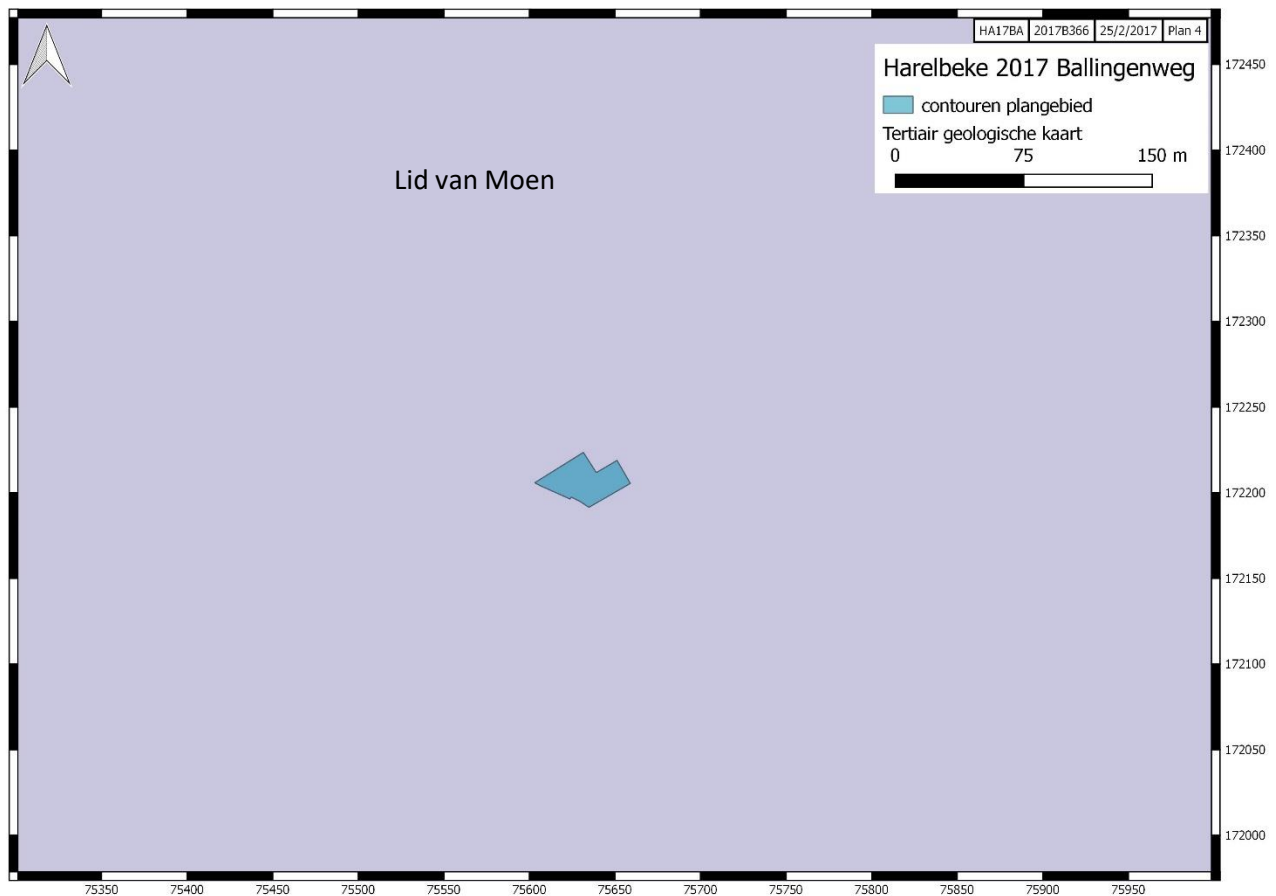
Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door een erkend archeoloog. De nota werd opgemaakt op een PC met Office-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving (QGis). In dit softwarepakket werden de digitale ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van de WMS-lagen en/of de shapefiles die ter beschikking gesteld worden door de Vlaamse overheid via www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, geo.onroerenderfgoed.be en de website van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI). Aansluitend werden enkele (oudere) publicaties over Harelbeke geraadpleegd in het Provinciaal Archief, met name *Inleiding tot de middeleeuwse geschiedenis van Harelbeke* (Declercq, 1980) en verschillende artikels van Philippe Despriet (1975, 1984, 2011)

Tenslotte werd contact opgenomen met de stichting Archeologie Zuid-West-Vlaanderen. Archeoloog Philippe Despriet bezorgde ons, als regiodeskundige, zijn advies. Dit advies is meegenomen in de eindafweging van deze nota. De verantwoordelijkheid ligt te allen tijde bij de erkend archeoloog.

II. Beoordeling

Het doel van dit hoofdstuk is om een beoordeling te maken van het projectterrein op basis van gekende landschappelijke, historische, cartografische en archeologische informatie. Vervolgens wordt gekeken in welke mate het terrein nog voldoende intact is.

1 Fysisch-geografische situering

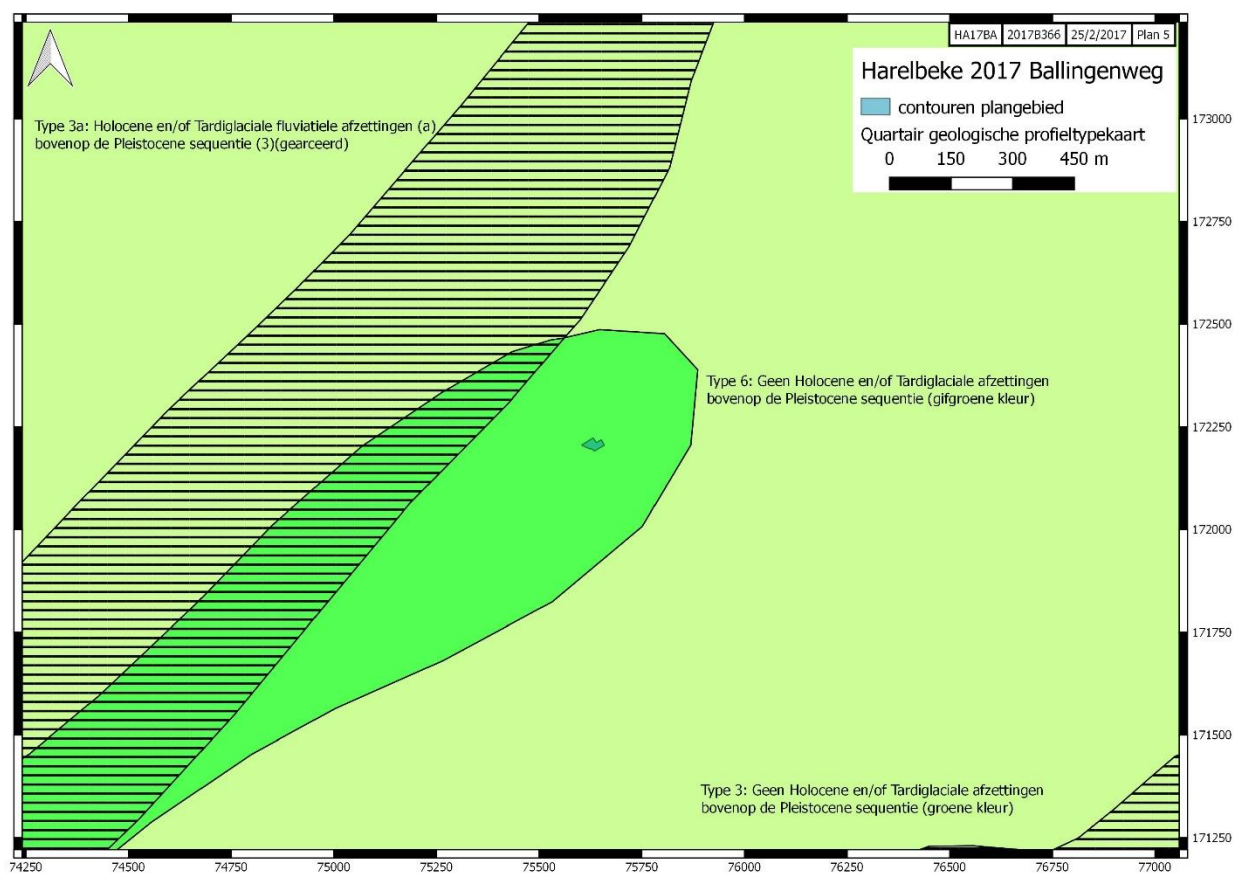
Plan 4: het projectgebied op de tertiair geologische kaart (blauwe polygoon)

Het plangebied is gelegen in de zandleemstreek. Deze vormt de overgang van de zandige associaties in het noorden van Vlaanderen en de lemige associaties in het zuiden. De streek wordt gekenmerkt door een golvend reliëf met niveauverschillen tot 30 m. De zandleemstreek bestaat uit een discontinue strook met wisselende breedte: het gebied is breed in het centrum en het zuiden van de provincie West-Vlaanderen. In geomorfologisch opzicht is het plangebied gelegen in de vallei van de rivier de Leie. De vallei van de Leie vormt een uitloper van de Vlaamse Vallei, een depressie die door fluviale processen is uitgeschuurd vanaf het Midden-Cromerien en in de loop van het Weichselien opgevuld is geraakt. In het Laat-Pleistoceen (130.000-11.650 BP) werd de Vlaamse Vallei in haar definitieve vorm uitgeschuurd. Het diepste punt van deze uitschuring werd bereikt op de overgang van het Eemien (130.000-117.000 BP) naar het Weichselien (117.000 BP-11.650 BP). In deze periode waren de Leie en de Schelde meanderende rivieren met een sterk veranderende

loop. In de Leievallei werd toen een zeer brede vlakte uitgeschuurd, die breder was dan de vallei van de Schelde. In het Weichselien werd het klimaat kouder en verkregen de rivieren als gevolg hiervan een vlechtend geulenpatroon. Tijdens de lente werd door het smeltwater zand en leem afgezet over de ganse breedte van de vallei. Tijdens de daaropvolgende zomer nam het debiet af en trok het water zich terug naar het hoofdstroomgebied. In de actieve geulen werd nog steeds zand afgezet, terwijl in de depressies in de valleivlakte leem sedimenteerde. Tijdens het Laatglaciaal (de laatste fase van het Weichselien, 14.640-11.650 BP) en in het Holoceen (11.650 BP tot nu) verbeterde het klimaat opnieuw en verkreeg de Leie opnieuw een meanderend patroon. In deze periode heeft zij zich als een *underfit river* ingesneden in de brede vallei. Meanderende rivieren ontwikkelden verschillende rivierafzettingen (i.e. beddingafzettingen, oeverafzettingen en komafzettingen). Beddingafzettingen betreffen alle afzettingen binnen de beddinggordel, die in de watervoerende rivierbedding worden afgezet, zoals het zand, afgezet in de binnenbocht van de rivier. Langs de geulen worden oeverafzettingen afgezet, die voornamelijk bestaan uit fijn zand, zavel en sterk zandige klei. Deze ontstaan wanneer bij hoge afvoer van water de rivier buiten zijn bedding treedt. Hierbij neemt de stroomsnelheid snel af, waardoor het zwaardere sediment (zand, zavel en sterk zandige klei) direct naast de bedding wordt afgezet. De zich zo vormende oeverwallen worden in de loop der tijd steeds hoger. Hierdoor neemt de overstromingsfrequentie af. Het lichtere sediment, de zware klei, wordt verder van de bedding afgezet in lager gelegen delen. Deze afzettingen worden komafzettingen genoemd. Vanaf 1965 werd de Leie rechtgetrokken in het kader van een grootschalig moderniseringsprogramma dat de waterafvoer moest verbeteren en de rivier bevaarbaar maken voor grotere schepen. Hierbij werd de rivier in verregaande mate rechtgetrokken, waarbij dijken werden aangelegd, oevers verstevigd en oude meanders afgesneden. Als gevolg hiervan werd het historische landschapspatroon deels weggevaagd en werden veel van de oorspronkelijke gras- en meerslanden opgehoogd voor landbouw, industrie en bewoning (naar Cornelis, 2016, p.15-17)

Tertiair geologisch behoort de omgeving van het projectgebied tot de Formatie van Kortrijk (Ko). Deze wordt omschreven als een doorgaans kleilig facies met weinig macrofossielen. De Formatie van Kortrijk wordt opgesplitst in verschillende leden: Mont-Héribu, Orchies, Moen en Aalbeke (Laga, 2001). Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen wordt binnen het plangebied het tertiair substraat gevormd door het lid van Moen (Plan 4). Het Lid van Moen (KoMo) vormt een heterogene siltige tot zandige afzetting afhankelijk van de lokalisatie.

Op de quartair geologische kaart 1/200.000 (Plan 5) valt het plangebied in de gifgroen gekleurde zone met legendecategorie type 6. Er zijn geen Holocene of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie vastgesteld. Deze Pleistocene sequentie bestaat uit eolische afzettingen van zand tot silt.

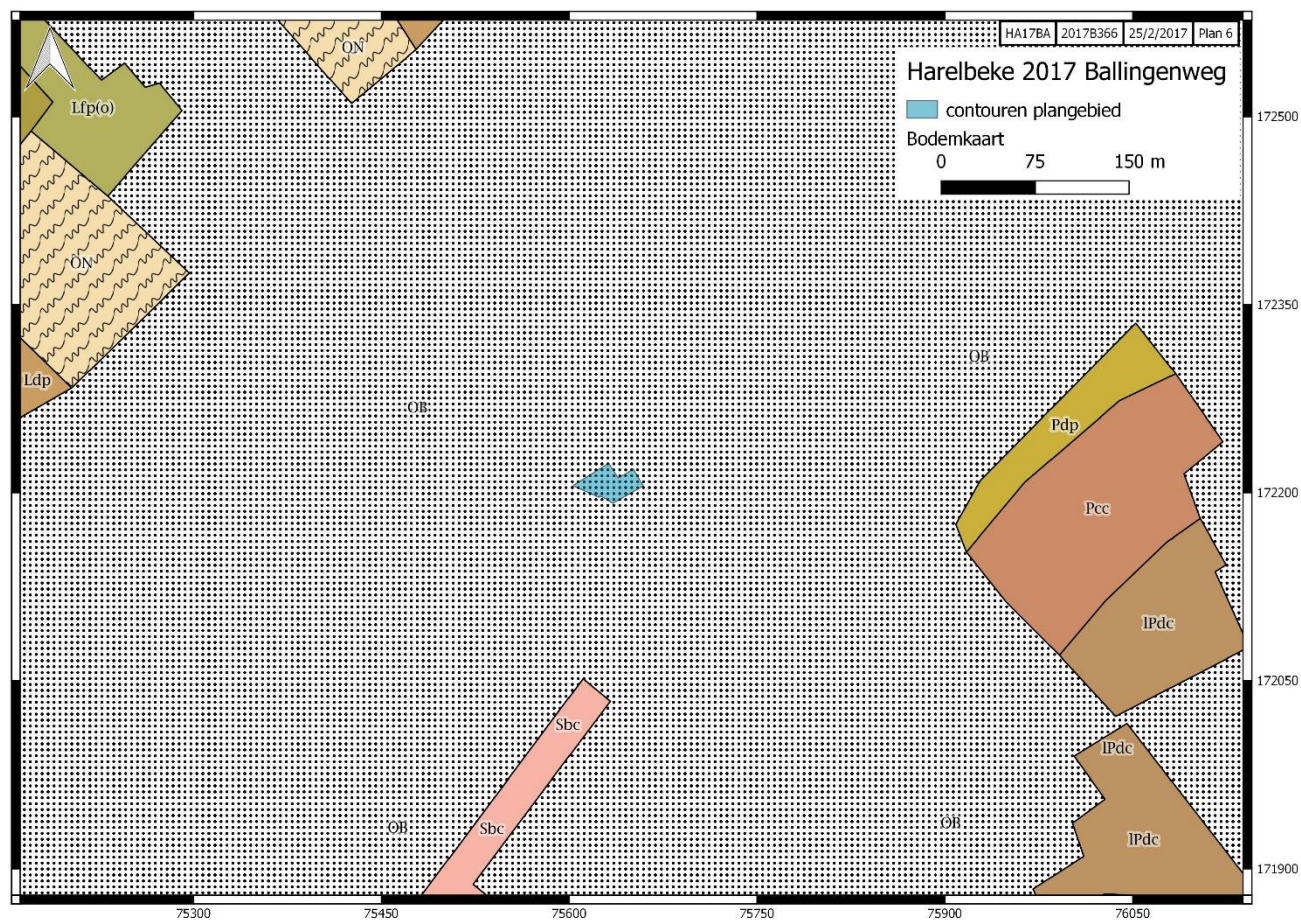

Plan 5: het projectgebied op de Quartair geologische kaart (blauwe polygoon)(bron: DOV)

6	
ELPw en/of HQ *	* De karteereenheid is mogelijk afwezig. ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. HQ Hellingsafzettingen van het Quartair. FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). FLPe Fluviatiele afzettingen van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen).
FLPw	
FLPe	

Op de bodemkaart (Plan 6) is de bodem in het plangebied gekarteerd als OB (Bebouwde zone). In de omgeving van het plangebied zijn delen gekarteerd als Sbc (Droge lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont), ON (opgehoogde gronden), Ldp (Matig natte zandleembodem zonder profiel), Lfp (Zeer natte zandleembodem

zonder profiel) en Pcc (matig droge licht zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont) (Sys en Van Ranst, 2000).

Plan 6: het projectgebied weergegeven op de bodemkaart (groene polygoon)

Op de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid van het terrein niet gekarteerd. In de ruimere omgeving zijn er wel een aantal percelen die verwaarloosbaar tot zeer weinig erosiegevoelig zijn (donkergroene en groene kleur)(Plan 17 in bijlage).

Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m is duidelijk dat het plangebied (en een ruimere zone errond, in het licht groen) deel uitmaakt van een lagergelegen kom (Plan 18). De TAW-waarden op het plangebied schommelen tussen de 13,3 (west) en 13,6m (oost). De omliggende terreinen liggen een stuk hoger (groene kleur: 15m TAW; donker groen: 16m+TAW).

Op de bodembedekkingskaart (Plan 20 in bijlage) is het plangebied overwegend gekarteerd als grasland en struiken. Verder zijn nog enkele delen 'bebouwd', cfr. de garageboxen.

Plan 18: het projectgebied weergegeven op het DHM, raster 1m-resolutie, KB29 (oranje polygoon)

2. Historisch-cartografische situering

2.1 Algemeen: Harelbeke

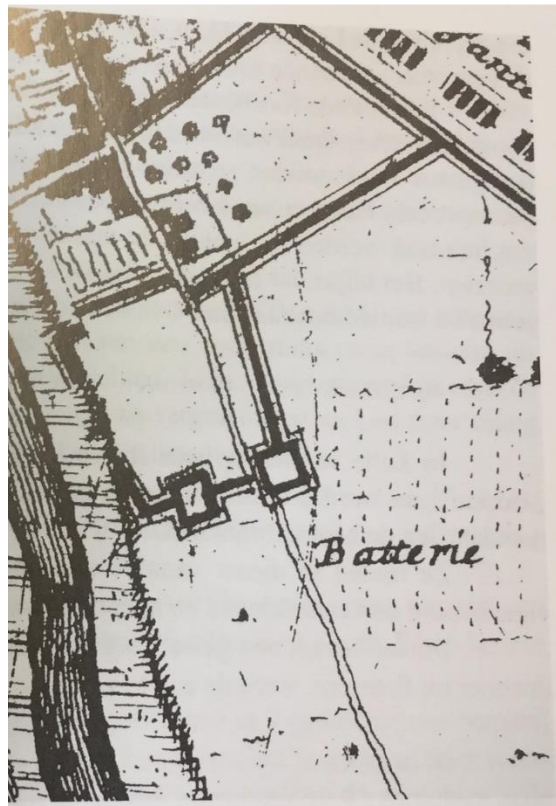
Het plangebied bevindt zich op het huidige grondgebied Harelbeke.

De oudste vermelding van de naam Harelbeke zou dateren van 629. Er zijn verschillende mogelijke etymologische verklaringen voor de benaming Harelbeke. Het zou afkomstig kunnen zijn van het Germaanse 'harula', zandige heuvelrug, aangezien op de zandige heuvelrug nabij de Sint-Salvatorskerk in de Gentsestraat, enige overblijfselen zijn gevonden van een nederzetting waarop Harelbeke tot ontwikkeling is gekomen. Gysseling leidt ook 'harel' af via 'akar', glanzen. Zo zou Harelbeke dan glanzende beek betekenen. Een taalkundige, Carnoy, stelt dan weer dat 'harla' een variant is van 'har' of 'harw', droog/ruw/hard, waardoor Harelbeke dan weer ruw water zou betekenen. Er zijn verder nog verschillende andere minder plausibele verklaringen. Uit deze etymologie blijkt dat Harelbeke als woongemeenschap opklimt tot de vroege middeleeuwen.

Harelbeke bevindt zich in de Leievallei die eertijds werd gekenmerkt door een golvend landschap met vochtige riviergraslanden, bossen en vruchtbaar open akkerland op de kleine zanderige heuveltjes. De aanwezigheid van een gevarieerd landschap was reeds snel een trekpleister voor menselijke activiteit en bewoning die zich initieel concentreerde rond de moerassige Gaverbeekvallei, rijk aan water en vegetatie. De oevers van de Gaverbeek werden reeds doorheen het finaal-paleolithicum en mesolithicum seizoenaal bewoond door nomadische jagers-verzamelaars. Vanaf het 5de tot 4de millennium vóór Chr. vestigden de eerste landbouwers zich verspreid over Harelbeke. Gedurende de brons- en ijzertijd was de regio relatief dunbevolkt. Op basis van vondsten en systematische opgravingen kunnen we aannemen dat er te Harelbeke verschillende boerenerven hebben gestaan, verspreid over de hoger gelegen zandruggen langs de Leie en de Gaverbeek. Deze landbouwers deden aan landbouw en veeteelt. Verscheidene van deze metaaltijdnederzettingen zouden zich verder voortzetten in de Romeinse periode. Tijdens de Romeinse periode groeit de bewoning gestaag in de zuidelijke Leievallei met het ontstaan van verschillende middelgrote tot grote bewoningskernen langs de Leie en Gaverbeek. Het noordwestelijk deel van Vlaanderen vormde tijdens de eerste vier eeuwen van onze tijdrekening een deel van de *civitas Menapiorum*. Landschappelijk bestond de civitas in het meer zuidelijk gelegen gebied, waar ook Harelbeke gelegen is, uit lemige en kalkrijke gronden geschikt voor akkerbouw, en vochtige meersgronden langs de rivieren gebruikt als graasweides voor veeteelt. In dit landschap ontstonden kleine, eenvoudige boerenerven die gedurende één tot drie generaties werden bewoond. De houten boerderijen, omgeven door kleinere bijgebouwen en een waterput, waren gelegen in een omgreppeld erf. Naast deze kleine landbouwgehuchten ontstonden eveneens grotere gegroepeerde nederzettingen met stedelijke allures (*vici*) op landschappelijk strategische plekken in de nabijheid van water- en landwegen of nabij een militaire basis. Hoogstwaarschijnlijk kan ook Harelbeke als *vicus* worden geduid. Er kunnen alleszins twee bewoningskernen worden onderscheiden, waarvan één op de Collegewijk (ten zuidenwesten van het plangebied) en een tweede op en rondom het Marktplaatsje (ten noordoosten van het plangebied). Vanaf de 3de eeuw nam de bewoning in Harelbeke sterk af. De nederzetting op de Collegewijk werd verlaten en ook de landelijke bebouwing verminderde. Enkel de mogelijke Romeinse nederzettingkern op en rond het Marktplaatsje bleef bestaan en groeide verder uit tot een belangrijk gehucht.

In de middeleeuwen ligt het grondgebied van het huidige Harelbeke vermoedelijk deels in het Methelawoud, dat in de 10de eeuw in het bezit was van de Gentse Sint-Pietersabdij. In de loop van de 11de-12de eeuw liet men dit woud rooien in functie van de landbouw. Rond 1100 wordt Harelbeke uitgeroepen tot een grafelijke stad, met de bouw van een schepenhuis als gevolg. Harelbeke is tijdens de middeleeuwen een open stad, d.w.z. zonder omwalling. Vermoedelijk waren er wel een aantal grachten (Declercq, 1980, p.96). In archivalische bronnen uit de 15de eeuw is sprake van een oude en een nieuwe poortgracht (Despriet, 1975, p.337).

Rond 1335 verleent Filips I van Valois, heer van Harelbeke, de stad het recht de lakennijverheid uit te oefenen. Nergens zijn er echter aanwijzingen terug te vinden voor de aanwezigheid van lakenhallen in de stad. In de tweede helft van de 15de eeuw breken regelmatig conflicten uit tussen Harelbeke en Kortrijk in verband met de lakennijverheid. In de laatste decennia van de 16de eeuw breken onrustige tijden aan met het opkomende protestantisme, de inval van de geuzen en de uitbraak van de pest. Gedurende de 17de eeuw ontsnapte Harelbeke niet aan de oorlogssperikelen, in de strijd om de Zuidelijke Nederlanden tussen Frankrijk en Spanje. Op het grondgebied van Harelbeke werden geen veldslagen uitgevochten, de stad moest echter instaan voor de inkwartiering van zowel de Spaanse en Franse troepen. Uit het beschikbaar historisch materiaal blijkt dat deze inkwartiering niet gepaard ging met ingrepen in het stedelijk weefsel. Het enige gekende militaire 'bouwwerk' in Harelbeke betreft een klein houten fortje (bastion), dat ten zuidwesten van Harelbeke-centrum en deels op de Leie ingeplant was (Despriet, 2011, p.110-110).

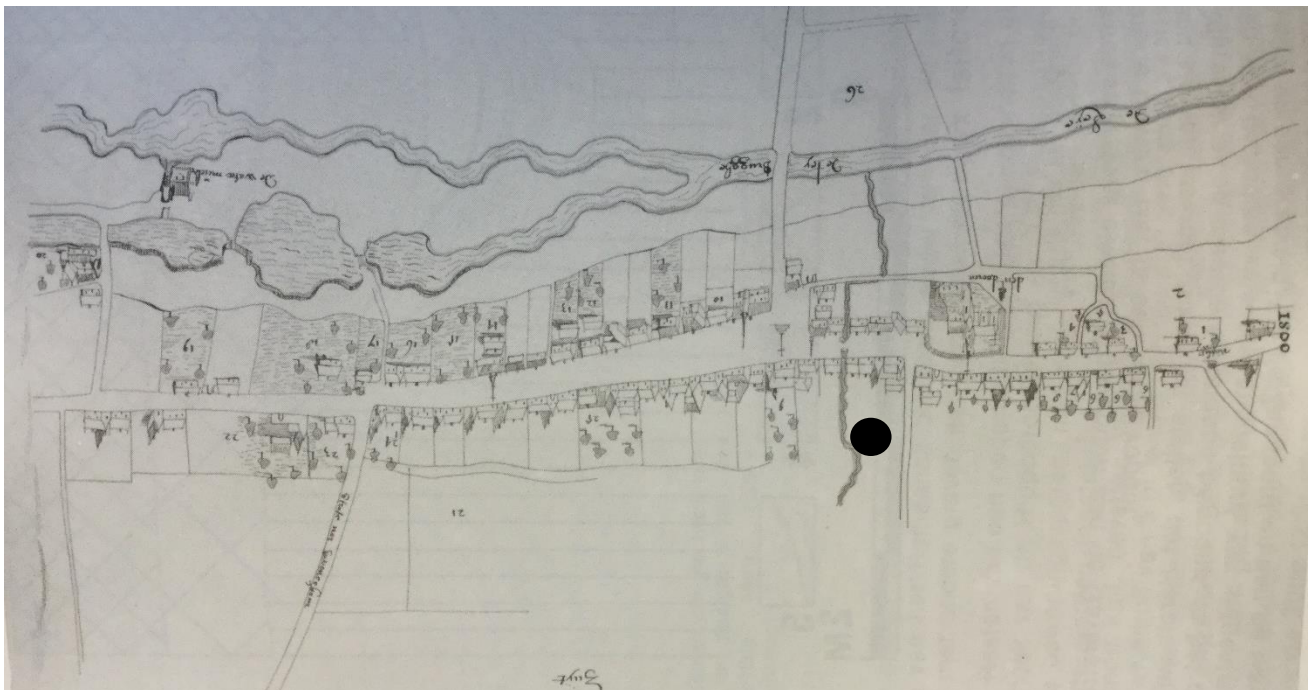
Figuur 6: Veldversterking en geschutsbatterij ten zuidwesten van Harelbeke-centrum, kaart De Beaulieu, 1646 (bron: Despriet, 2011, fig.52)

Deze lange periode van oorlogen had drastische gevolgen voor Harelbeke en het bevolkingsaantal. Daarenboven lag veel land braak, wat dan weer voedselschaarste en werkloosheid veroorzaakt (Plets et al, 2013, p. 107).

2.2 Historische situering van het projectgebied

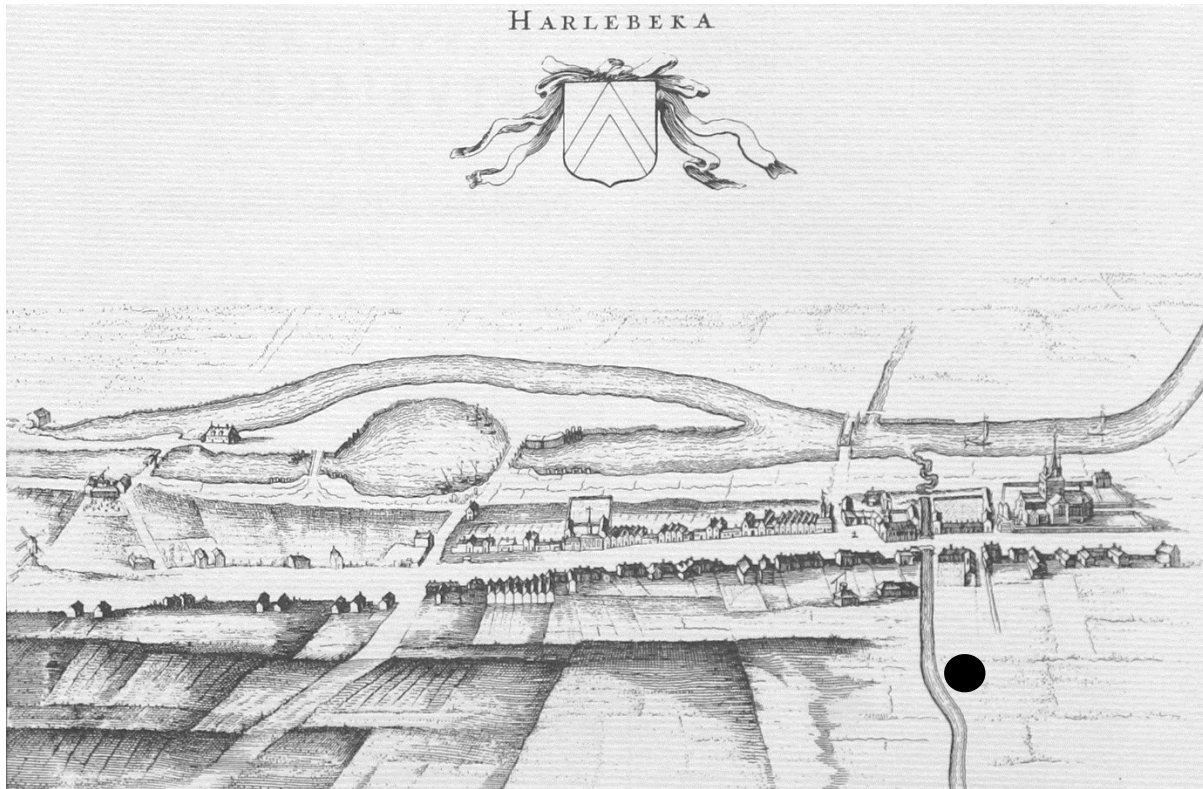
De straatnaam 'Ballingenweg' zou toponymisch verwijzen naar de middeleeuwse gewoonte dat mensen die uit Harelbeke werden verbannen, verplicht waren langs deze weg te gaan. Zodoende moesten ze Harelbeke passeren zonder door het centrum te moeten gaan (inventaris AOE, erfgoedobjecten 125010). De weg zou teruggaan op een verhoogde aarden weg naast een gracht. In de inventaris is er sprake dat de Ballingenweg onderdeel zou uitmaken van een vestenstructuur rondom Harelbeke. Eerder hebben we echter gezien dat Harelbeke altijd een open stad was (supra 2.1). De informatie op de inventaris lijkt dan ook foutief, toch voor wat betreft dit item (pers.commentaar Philippe Despriet, febr/2017).

Historisch kaartmateriaal van het gebied is pas voorhanden vanaf de 17de eeuw. Een kaart van de heerlijkheid Overackere, opgemaakt in 1607 (figuur 7) verschaft een duidelijk beeld van de kern van Harelbeke: aan beide zijden van de Marktstraat staan over de hele lengte aaneengesloten éénlaagswoningen en het kasselrijhuis. De belangrijkste elementen waren het schepenhuis, het huis van de burggraaf en het hospitaal. Op de West-en Oostwijk stonden slechts enkele verspreide woningen. Aan de Abdijstraat bevond zich een gesloten hoeve (Declercq, 1980, p. 63). Ter hoogte van het plangebied wordt er geen bewoning afgebeeld. De Arensbeek bevindt zich net ten westen.

Figuur 7: De bebouwde kom van Harelbeke, situatie 1607, met aanduiding van het plangebied (bij benadering) (bron: Declercq, 1980, p.62)

Eenzelfde situatie is af te lezen op de Sanderuskaart, gedateerd 1641 (figuur 8). Ook hier is het plangebied duidelijk onbebouwd.

Figuur 8: het plangebied weergegeven op Sanderus (1641)(bron: Wikimedia)

De 18de eeuwse Frickx-kaart (Plan 8 in bijlage) is niet voldoende gedetailleerd om onderbouwde uitspraken te doen met betrekking tot het projectgebied.

Op de Ferrariskaart (Plan 9) wordt het projectgebied weergegeven als akkerland. Ten oosten loopt een wegtracé dat aan weerszijden geflankeerd wordt door een bomenrij. Ten westen bevindt zich een niet-nader gekend, rechthoekig woonhuis. Circa 100 meter ten noorden staat een veldkapel. De dorpskern van Harelbeke ligt verder noordwaarts. De Arensbeek wordt merkwaardig genoeg niet afgebeeld?

Met de quasi topografische kaart van Vandermaelen (Plan 10), de Atlas der Buurtwegen (Plan 11) en de kadasterkaart van Popp (Plan 12 in bijlage) maken wij de overstap naar de 19de eeuw. In essentie verandert het landelijke karakter van het plangebied zoals aangeduid op de 18de-eeuwse kaarten niet. De Arensbeek grenst nog steeds onmiddellijk aan het plangebied. Ten noorden van het plangebied loopt een veldweg (*sentier n°47*). Op heden is deze weg nog steeds aanwezig (zij het dan verhard). De enige grootschalige wijziging aan het landschap is de inplanting van de spoorlijn Kortrijk-Gent, die op circa 75 meter ten zuidoosten van het projectgebied wordt aangelegd.

Ergens in de loop van de 20ste eeuw wordt het bodemgebruik op het terrein gewijzigd. Op de Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970)(Plan 13) en de orthofotomozaiëk van 1971 (Plan 14 in bijlage) zijn twee zaken opvallend: enerzijds wordt de Arensbeek niet meer afgebeeld en anderzijds wordt het terrein als 'bebost' gekarteerd. Volgens de inventaris onroerend erfgoed wordt de Arensbeek in 1950 overwelfd (erfgoedobjecten/125008). Voor wat de bebossing betreft kan opgemerkt

worden dat het huidige stadspark op heden net ten noorden van het plangebied gelegen is. Wellicht was de beboste zone omvangrijker in de jaren 50 en 60 van de 20ste eeuw?

Op de orthofotomozaïek van 1979-1990 (Plan 15 in bijlage) is deze 20ste eeuwse bebossing afgenomen. Er zijn reeds een aantal kleinere gebouwtjes aanwezig op het plangebied. Het gaat om de achteruitgang en garageboxen van de panden met adres Stationsstraat 36 en 38. Op de perceelsgrenzen staat een zeer brede haag. Deze situatie is ongewijzigd op heden, zoals te zien op de orthofotomozaïek van 2013-2015 (Plan 16).

Plan 9: detail uit de Kabinetskaart van Ferraris van 1777 met aanduiding van het plangebied (blauwe polygoon)

Plan 10: detail uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied (blauwe polygoon)

Plan 11: detail uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het plangebied (blauwe polygoon)

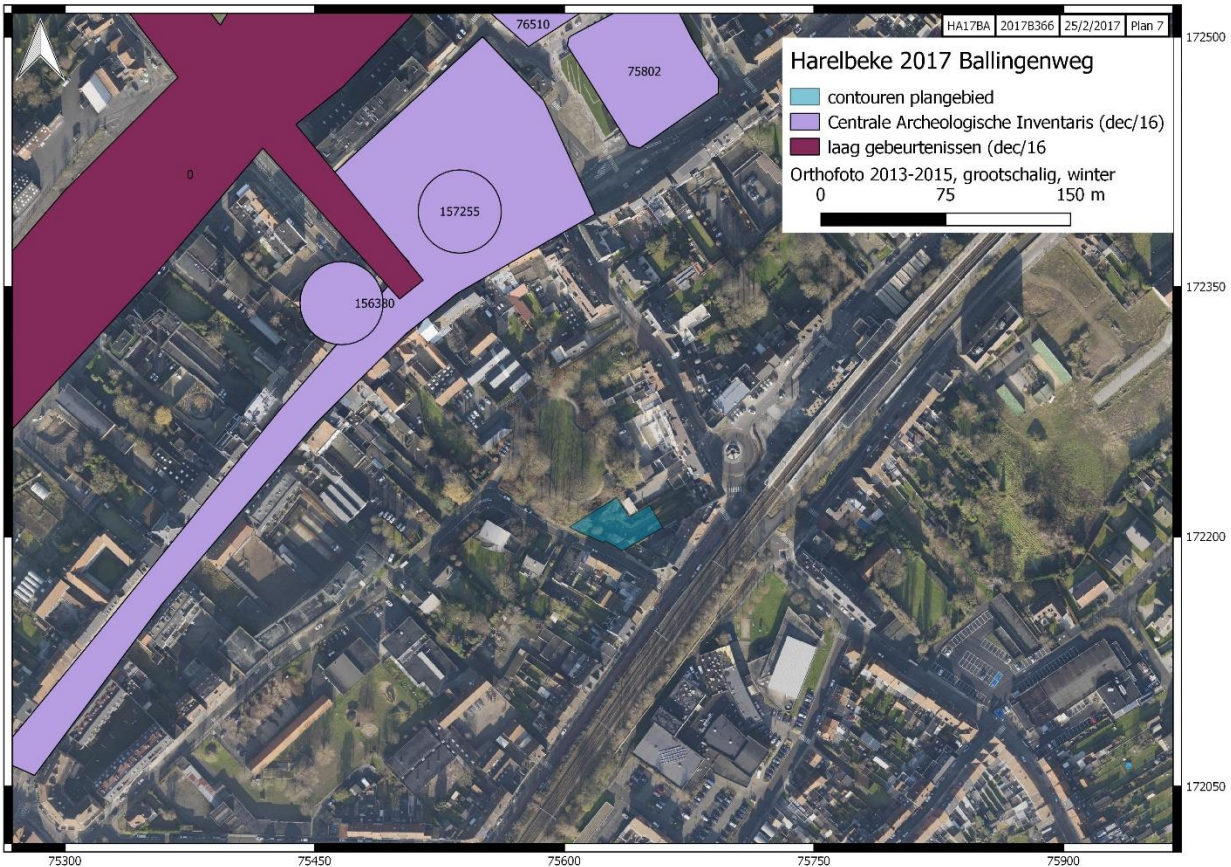

Plan 11: het plangebied op de kaart van het Ministerie van openbare werken en wederopbouw (1950-1970)(bron: AGIV)

Plan 16: het plangebied weergegeven op de orthofotomozaïek van 2013-2015 (blauwe polygoon)

3. Archeologische voorkennis

Plan 7: het projectgebied op de Centrale Archeologische Inventaris (blauwe polygoon)

In de onmiddellijke nabijheid van het plangebied zijn een aantal archeologische locaties opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris. Het plangebied bevindt zich aan de zuid(westelijke) grens van en binnen de vastgestelde historische zone van Harelbeke. Deze oplijsting van locaties omvat logischerwijs de voornaamste sites van deze vastgestelde zone, gerekend met een straal van ca. 500 m vanuit het centrum van het plangebied. Achtereenvolgens zijn dit:

- CAI 156380 – Marktplaats en Marktpllein
- CAI 157255: Marktpllein: Middeleeuws paalwerk

Op het marktpllein en aan de Marktstraat werden aanwijzingen aangetroffen voor het geleidelijk opvullen van de Harelbeek vanaf de 14de eeuw met grote hoeveelheden puin en afval. De oudste materiële fase (zeker na de Romeinse periode) betreft hier een vrij uitgestrekt paalwerk. Deze resten werden vanaf de 14de eeuw met afval bedekt, waardoor kunstmatige gronden ontstonden. Dit proces moet al in de 16de eeuw zijn afgerond. Parallel aan de Marktstraat kon een bijna onafgebroken profiel van puin- en afvallagen worden geregistreerd. Dit wijst vermoedelijk op de aanwezigheid van een nederzetting die zich had ontwikkeld volgens de oriëntatie van een bestaande weg, en die mogelijk teruggaat tot de Romeinse periode.

- CAI 76510: Kapittel

Tijdens een archeologische opgraving in de jaren 1980-'82 aan het Paretteplein, in het kader van de bouw van het OCMW-gebouw, werden de funderingen van een kapittelgebouw en sporen van bewoning, waaronder vijf afval-/beerputten, aangetroffen. De ligging van het OCMW is historisch zeer interessant vermits het gesitueerd is op gronden die van in de vroege middeleeuwen een enclave vormden binnen het schependom van Harelbeke. Deze gronden waren door de Vlaamse graven in volle eigendom aan het kapittel van de Sint-Salvatorskerk geschonken. Vermoedelijk zijn de gebouwsporen afkomstig van een kelderconstructie uit de late 14de eeuw, die tenminste tegen het einde van de 15de, begin 16de eeuw ontmanteld werd. De aangetroffen kuilen werden op verschillende tijdstippen tussen de 14de en 18de eeuw aangelegd.

- 75802: Sint-Salvatorskerk

In 1843 werd de eerste opgraving uitgevoerd bij de Sint-Salvatorskerk op de plaats waar voorheen de Karolingische kerk had gestaan. Er werden twee toegangstrappen tot de crypte aangetroffen alsook de fundering van een halfrond noorderkoor. In de tweede helft van de 19de eeuw werden nog meerdere opgravingen uitgevoerd met als doel het ontdekken van de graven van de forestiers. Uiteindelijk was het in 1957 dat Devliegheer een belangrijke opgravingscampagne werd gegund. De Romeinse hoofdbeuk werd over de ganse lengte onderzocht, waarbij verschillende dwarsleuven werden aangelegd. De crypte werd eveneens terug zorgvuldig opgegraven. Tijdens de opgraving kwamen geen sporen aan het licht van een pre-Romeinse kerk. Wel bleek dat de Romeinse kerk uit de 11de eeuw boven een oudere crypte werd gebouwd. Deze laatste was driebeukig en op de oostkant afgesloten door een halfronde muur waarin een klein koor was aangebracht. In het metselwerk van de kerk was goed bewaard Romeins bouw materiaal aanwezig: stenen, tegels, roze mortel... De aanwezigheid van Romeins materiaal werd reeds vastgesteld tijdens opgravingen in 1943. Devliegheer was de mening toegedaan dat het materiaal toebehoorde aan een in de nabijheid gelegen Romeins gebouw. Het is eveneens mogelijk dat het afkomstig is van een Romeins tempeltje, later opgevolgd door een christelijk heiligdom. Een laatste optie is het herbruik van materiaal voor de bouw van de Karolingische en Romeinse kerken, afkomstig van Romeinse structuren zoals een *castellum* of omheiningsmuur van een kleine *vicus*. Op basis van het aangetroffen Romeinse materiaal wordt de aanwezigheid van een Romeinse bewoningskern vermoed op en rond het Marktplaats (ten noordoosten van het plangebied).

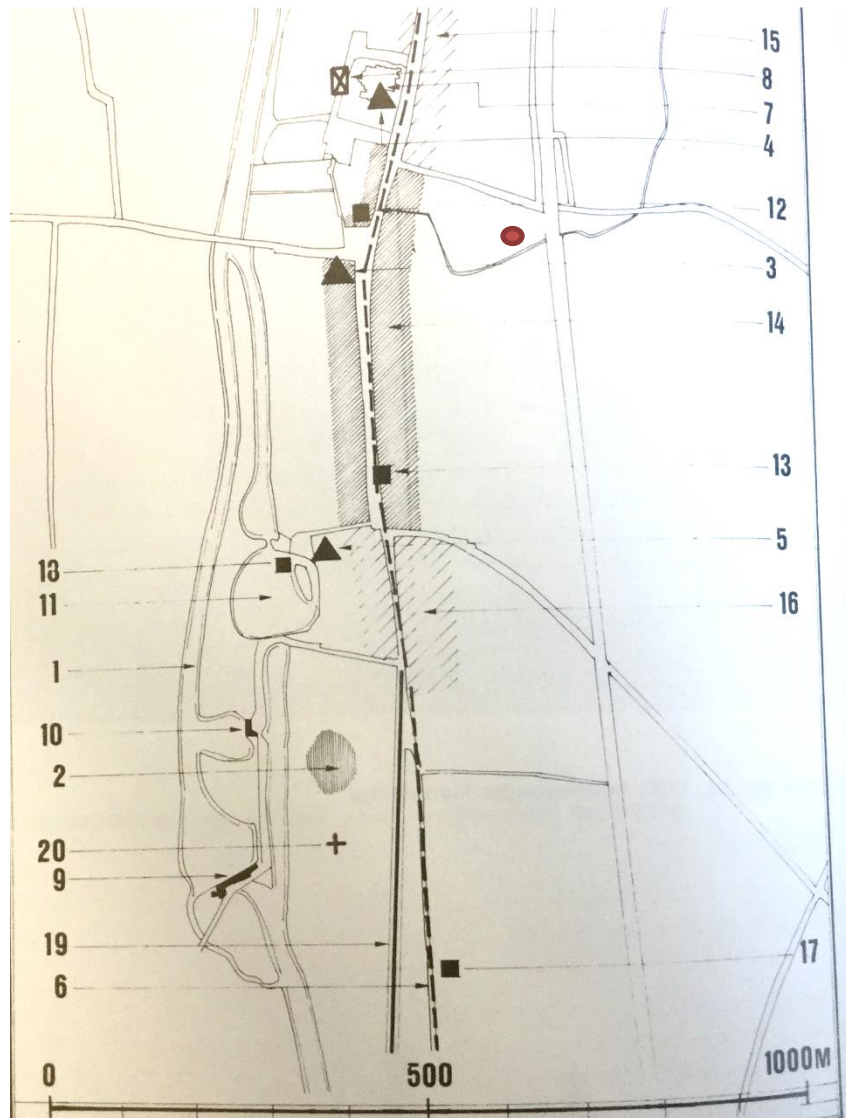
In Harelbeke-centrum werden in het verleden ook al regelmatig toevalsvondsten en/of archeologische waarnemingen gedaan. Op figuur 9 zien we deze waarnemingen uitgezet op een vereenvoudigd plan. Nabij het plangebied (rode bol) zijn er geen gekende oudere vondsten.

Samenvattend kan er gesteld worden dat de meeste gekende archeologische vondsten en sites, zowel oud als nieuw, zich duidelijk concentreren nabij de Leie en in de centrale as van de Markstraat, op circa 200 meter ten noorden van het plangebied. Deze *archaeologica* behoren in eerste instantie tot een Romeinse bewoningskern op en rond het Marktplaats. Op dezelfde as vinden we ook verschillende middeleeuwse restanten terug zoals gebouwsporen en afvalkuilen. CAI-items die handelen over de postmiddeleeuwse periode lijken te ontbreken.

Aansluitend is er geweten dat er zich een tweede, duidelijk onderscheiden Romeinse bewoningskern, een eind ten zuidwesten van het plangebied, in de huidige Collegewijk

bevond (*supra*). Recente onderzoeken bevestigen de aanwezigheid van de kern van een Romeinse *vicus*, met onder meer diverse paalkuilen, grachten, waterputten en een wegtracé.

Het plangebied bevindt zich tussen twee romeinse bewoningskernen en buiten de middeleeuwse kern van Harelbeke. Het archeologisch potentieel kan dan ook als eerder laag ingeschat worden. Ook regiospecialist Philippe Despriet verwacht hier geen archeologische sporen en/of vondsten.

Archeologische kaart van het stadscentrum van Harelbeke.
 1. Leie - 2. Vindplaats uit de IJzertijd - 3. Muntschat 4de eeuw - 4. Opnieuw gebruikte Romeinse bouwmaterialen - 5. Muntschat 3de eeuw - 6. Oudste weg - 7. St.-Salvatorskerk en middeleeuws grafveld - 8. Verblijfplaats kanunniken - 9. Watermolens - 10. Watermolen - 11. Draaikom - 12. Vindplaats middeleeuws (?) paalwerk en dal van de Arendsbeek - 13. Afvalkuil, ca. 1300 - 14. Sterke concentratie van de bewoning omstreeks 1600 - 15 en 16. Schaarse bewoning omstreeks 1600 - 17. Middeleeuwse stortplaats - 18. Vindplaats keramiek, 16de eeuw - 19. Weg Kortrijk-Gent, 18de eeuw - 20. Vindplaats prehistorische beenderen.

Figuur 9: kaartje met aanduiding van gekende archeologische vondsten in Harelbeke-centrum (Despriet, 1984,p.66)

4. Gaafheid van het terrein: verstoringen

In dit hoofdstuk worden de gekende verstoringen in en rondom het projectgebied beschreven, dewelke een nefaste invloed gehad hebben op de gaafheid en de bewaringstoestand van de verwachte *archeologica*.

Voor de eeuwenlange periode vanaf het gebruik van/aanpassingen aan het landschap door de prehistorische mens tot de beschikbare cartografische bronnen zijn er geen gegevens voorhanden. Er kan echter wel aangenomen worden dat verstoringen – althans in verticale zin – kleinschalig zullen zijn geweest: bodemingrepen in het kader van een 'doorsnee' agrarisch gebruik zullen beperkt gebleven zijn tot een toplaag van 30-40 cm.

Vanaf de 17de eeuw is de menselijke aanwezigheid op het terrein te achterhalen via cartografische bronnen. Op de uit deze periode daterende kaarten is het plangebied slechts bij benadering te situeren. Het plangebied lijkt op al deze kaarten onbebouwd en bevindt zich duidelijk buiten de historische dorpskern van Harelbeke. Op de 18de eeuwse Ferrariskaart is een eerste nauwkeurige weergave van het bodemgebruik af te lezen, zijnde akkerland. Ook op alle beschikbare documenten uit de 19de eeuw is het terrein onbebouwd en in gebruik als landbouwland. De enige duidelijke wijziging in het landschap is de aanleg van het spoorweglijn Kortrijk-Gent ten zuiden van het plangebied. Onmiddellijk ten zuidwesten van het plangebied loopt de Arendsbeek. Deze beek wordt in 1950 overwelfd. Indien er hieraan grenzend een archeologisch bodemarchief aanwezig was, is het aannemelijk dat deze werken er een negatieve impact op gehad hebben.

Op de kaarten van het ministerie van openbare werken en wederopbouw (1950-1970) wordt het merendeel van het plangebied als bebost weergegeven. Het is plausibel - maar niet zeker- dat het huidige stadspark oorspronkelijk tot binnen het plangebied kwam. Het plangebied maakt volgens de beschikbare orthofotomozaïeken vanaf de jaren 1970 deel uit van de tuinzone van twee percelen. Op heden staan er enkele garageboxen op.

5. Synthese

Aan de hand van de onderzoeksvragen kan een synthese gemaakt worden van de relatie tussen het projectgebied, het archeologische kader en de geplande bodemingreep.

Wat is de landschapshistoriek van het terrein?

Voor de eeuwenlange periode vanaf het gebruik van/aanpassingen aan het landschap door de prehistorische mens tot de beschikbare cartografische bronnen zijn er geen gegevens voorhanden. Er kan echter wel aangenomen worden dat verstoringen – althans in verticale zin – kleinschalig zullen zijn geweest: bodemingrepen in het kader van een 'doorsnee' agrarisch gebruik zullen beperkt gebleven zijn tot een toplaag van 30-40 cm.

De meeste vastgestelde archeologische vondsten en sites concentreren zich duidelijk nabij de Leie en in de centrale as van de Markstraat, op circa 200 meter ten noorden van het plangebied. Deze *archaeologica* behoren in eerste instantie tot een Romeinse bewoningskern op en rond het Marktplein. Op dezelfde as vinden we ook verschillende middeleeuwse restanten terug zoals gebouwsporen en afvalkuilen. CAI-items die handelen over de postmiddeleeuwse periode lijken te ontbreken.

Aansluitend is er geweten dat er zich een tweede, duidelijk onderscheiden romeinse bewoningskern, een eind ten zuidwesten van het plangebied, in de huidige Collegewijk bevond. Het plangebied bevindt zich tussen twee romeinse bewoningskernen en buiten de middeleeuwse kern van Harelbeke. Niettegenstaande het plangebied binnen de vastgestelde historische stadskern van Harelbeke ligt, kan het archeologisch potentieel toch als eerder laag ingeschat worden. Ook regiospecialist Philippe Despriet verwacht hier geen archeologische sporen en/of vondsten.

Vanaf de 17de eeuw is de menselijke aanwezigheid op het terrein te achterhalen via cartografische bronnen. Op de uit deze periode daterende kaarten is het plangebied slechts bij benadering te situeren. Het plangebied lijkt op al deze kaarten onbebouwd en bevindt zich duidelijk buiten de historische dorpskern van Harelbeke. Op de 18de eeuwse Ferrariskaart is een eerste nauwkeurige weergave van het bodemgebruik af te lezen, zijnde akkerland. Ook op alle beschikbare documenten uit de 19de eeuw is het terrein onbebouwd en in gebruik als landbouwland. De enige duidelijke wijziging in het landschap is de aanleg van het spoorweglijn Kortrijk-Gent ten zuiden van het plangebied. Onmiddellijk ten zuidwesten van het plangebied loopt de Arendsbeek. Deze beek wordt in 1950 overwelfd. Indien er hieraan grenzend een archeologisch bodemarchief aanwezig was, is het aannemelijk dat deze werken er een negatieve impact op gehad hebben.

Op de kaarten van het ministerie van openbare werken en wederopbouw (1950-1970) wordt het (merendeel van) plangebied als bebost weergegeven. Het is plausibel - maar niet zeker - dat het huidige stadspark oorspronkelijk tot binnen het plangebied kwam. Het plangebied maakt volgens de beschikbare orthofotomozaïeken vanaf de jaren 1970 deel uit van de tuinzone van twee percelen. Op heden staan er enkele garageboxen op.

Speelde het terrein een belangrijke rol in de ontwikkeling van Harelbeke?

Het plangebied speelde geen noemenswaardige rol in de geschiedenis van Harelbeke. Het terrein is, voor zover historisch aantoonbaar, zeer lang een onbebouwde zone geweest. Zie hiervoor hoofdstuk II.2.2 (supra)

Wat is de impact van de geplande werken op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed?

Na het rooien van de aanwezige bomen en het slopen van de bestaande garageboxen (ca. 90m²) wordt op het plangebied een moderne koppelwoning gebouwd. De woningen hebben een geplande footprint van elk 85 m². Er wordt geen ondergronds niveau voorzien. De nieuwbouwvolumes worden gefundeerd op valse putten. Deze valse 'putten' vertegenwoordigen een aanzienlijk diepe, maar qua omvang eerder beperkte bodemingreep. Naast elke woning wordt in de verkavelingsaanvraag een zone voorzien voor de bouw van 'een nevenvolume van maximum één bouwlaag'. De totale footprint van de nieuwe volumes bedraagt ongeveer 240m². Het plangebied meet 620m².

De impact van de geplande werken kan verduidelijkt worden met behulp van syntheseskaart (Plan 19). Hierop zijn de contouren van de maximale omvang van het nieuwbouwbestand, gegeorefereerd bovenop de huidige toestand op het GRB. Hierop is duidelijk dat de geplande werkzaamheden in het kader van de koppelwoningen deels overlappen met de bestaande bebouwing (garageboxen) en te rooien bomen (cfr. Orthofotomozaïeken).

->Als in geschreven of cartografische bronnen sprake is van één of meerdere sites wordt er een antwoord gezocht op volgende vragen:

- Wat zijn de karakteristieken van deze site(s)? N.v.t.*
- Wat is de bewaringstoestand van deze site(s)? N.v.t.*
- Hoe verhoudt deze site zich tot het landschap? N.v.t.*
- Wat is de waarde van deze site(s)? N.v.t.*

->Als er geen site of sites op deze terreinen gekend zijn dan wordt een antwoord gezocht op volgende vragen:

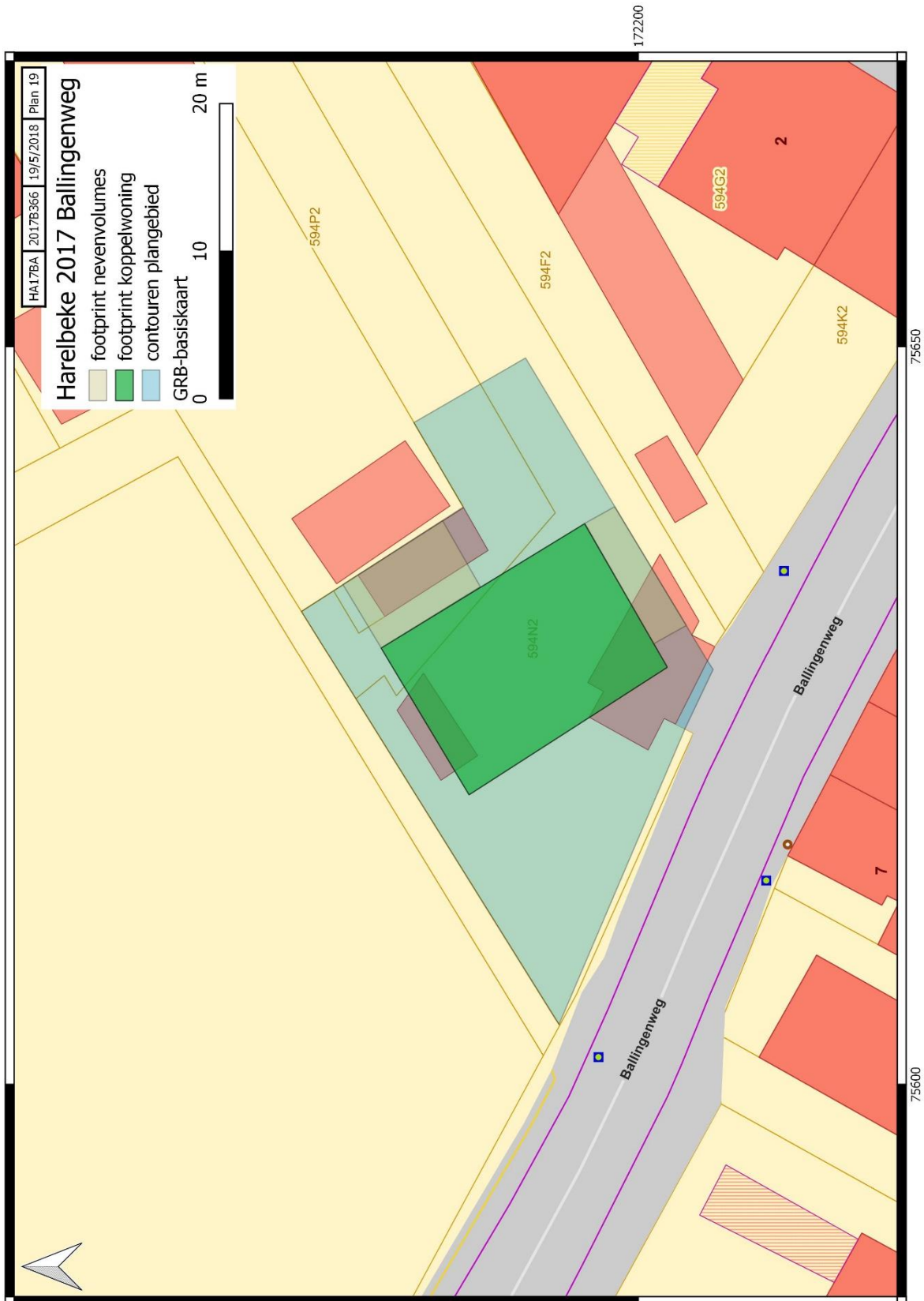
-Is de bodemopbouw intact , gedeeltelijk of volledig verstoord?

Op de bodemkaart is de bodem in het plangebied gekarteerd als OB (Bebouwde zone). In de ruimere omgeving zijn delen gekarteerd als Sbc (Droge lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont), ON (opgehoogde gronden), Ldp (Matig natte zandleembodem zonder profiel), Lfp (Zeer natte zandleembodem zonder profiel) en Pcc (matig droge licht zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont). Volgens het DHM (plan 18) bevindt het plangebied zich duidelijk in een lagergelegen zone.

Een eventueel aanwezig bodemarchief bevindt zich in principe vrij ondiep t.o.v. het huidige maaiveld. Bepaalde werkzaamheden hebben wellicht een impact gehad op de bewaring van dit potentieel aanwezige bodemarchief, zoals de bouw van de garageboxen, het overwelven van de Arensbeek en het toekomstige rooien van alle bomen. Sonderingsgegevens noch boordata zijn echter voorhanden. Er kan dus geen onderbouwde uitspraak gedaan worden over de gaafheid van het terrein.

-Wat betekent dit voor het archeologisch potentieel van het terrein?

Louter op basis van het bureauonderzoek kan niet gesteld worden dat er geen archeologisch potentieel meer aanwezig is. Gezien de lage archeologische verwachting en de beperkte oppervlakte van de geplande bodemingrepen (0,024 ha) is verder onderzoek op basis van een kosten-batenanalyse moeilijk te verdedigen.

Plan 19: syntheseskaart met aanduiding van de geplande werken t.o.v. de bestaande toestand op het GRB

6. Afweging noodzaak verder onderzoek

6.1 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering

Op basis van voorgaande hoofdstukken kan gesteld worden dat er voor het projectterrein een beperkt potentieel tot kennisvermeerdering aanwezig is.

Een veldkartering op dit terrein is niet zinvol. Het terrein is momenteel in gebruik als verwilderde en beboste tuinzone. Er staan verder enkele garageboxen op. Het uitvoeren van een geofysisch onderzoek is evenmin nuttig, aangezien enkel (grootschalige of lineaire) grondsporen onder specifieke omstandigheden bij een dergelijk onderzoek kunnen worden vastgesteld. Vanuit economisch oogpunt is het niet zinvol om een dergelijke methode in te zetten op kleine, versnipperde terreinen. Geofysisch onderzoek biedt geen enkel potentieel voor archeologische kenniswinst. Er zijn geen specifieke aanwijzingen voor steentijd artefactensites in de omgeving van het projectgebied. Er zijn evenmin bodemkundige of landschappelijke aanwijzingen voor een begraven bodem, die een gunstig effect heeft op de bewaring van steentijdsites. De meest voorkomende onderzoekstechniek is een proefsleuvenonderzoek. In een zone met een laag archeologisch potentieel en op in oppervlakte beperkte terreinen, weegt de kostprijs niet op tegen de beperkte kans op kenniswinst. Verder onderzoek is dan ook niet zinvol.

De bouwheer wordt wel gewezen op de wettelijke meldingsplicht, indien er bij de graafwerken alsnog toevalsvondsten aan het licht zouden komen.

6.2 Kader exploitatie potentieel tot kennisvermeerdering

Niet van toepassing

7. Samenvatting

7.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

In opdracht van Feys-Viane bvba is een archeologienota onder vorm van een bureauonderzoek opgemaakt. De bouwheer plant om een koppelwoning te realiseren aan de Ballingenweg te Harelbeke. Bij de realisatie van project zijn meerdere bodemingrepen gepland.

In deze studie zijn alle beschikbare landschappelijke, historische en archeologische bronnen geraadpleegd om een impactanalyse van de geplande bodemingrepen op het potentieel aanwezige archeologische erfgoed te kunnen maken.

Voor de eeuwenlange periode vanaf het gebruik van/aanpassingen aan het landschap door de prehistorische mens tot de beschikbare cartografische bronnen zijn er geen gegevens voorhanden. Er kan echter wel aangenomen worden dat verstoringen – althans in verticale zin – kleinschalig zullen zijn geweest: bodemingrepen in het kader van een 'doorsnee' agrarisch gebruik zullen beperkt gebleven zijn tot een toplaag van 30-40 cm.

De meeste vastgestelde archeologische vondsten en sites concentreren zich duidelijk nabij de Leie en in de centrale as van de Markstraat, op circa 200 meter ten noorden van het plangebied. Deze *archaeologica* behoren in eerste instantie tot een Romeinse bewoningskern

op en rond het Marktpllein. Op dezelfde as vinden we ook verschillende middeleeuwse restanten terug zoals gebouwsporen en afvalkuilen. CAI-items die handelen over de postmiddeleeuwse periode lijken te ontbreken.

Aansluitend is er geweten dat er zich een tweede, duidelijk onderscheiden romeinse bewoningskern, een eind ten zuidwesten van het plangebied, in de huidige Collegewijk bevond. Het plangebied bevindt zich tussen twee romeinse bewoningskernen en buiten de middeleeuwse kern van Harelbeke. Niettegenstaande het plangebied binnen de vastgestelde historische stadskern van Harelbeke ligt, kan het archeologisch potentieel toch als eerder laag ingeschat worden. Ook regiospecialist Philippe Despriet verwacht hier geen archeologische sporen en/of vondsten.

Vanaf de 17de eeuw is de menselijke aanwezigheid op het terrein te achterhalen via cartografische bronnen. Op de uit deze periode daterende kaarten is het plangebied slechts bij benadering te situeren. Het plangebied lijkt op al deze kaarten onbebouwd en bevindt zich duidelijk buiten de historische dorpskern van Harelbeke. Op de 18de eeuwse Ferrariskaart is een eerste nauwkeurige weergave van het bodemgebruik af te lezen, zijnde akkerland. Ook op alle beschikbare documenten uit de 19de eeuw is het terrein onbebouwd en in gebruik als landbouwland. De enige duidelijke wijziging in het landschap is de aanleg van het spoorweglijn Kortrijk-Gent ten zuiden van het plangebied. Onmiddellijk ten zuidwesten van het plangebied loopt de Arendsbeek. Deze beek wordt in 1950 overwelfd. Indien er hieraan grenzend een archeologisch bodemarchief aanwezig was, is het aannemelijk dat deze werken er een negatieve impact op gehad hebben.

Op de kaarten van het ministerie van openbare werken en wederopbouw (1950-1970) wordt het (merendeel van) plangebied als bebost weergegeven. Het is plausibel - maar niet zeker - dat het huidige stadspark oorspronkelijk tot binnen het plangebied kwam. Het plangebied maakt volgens de beschikbare orthofotomozaïeken vanaf de jaren 1970 deel uit van de tuinzone van twee percelen. Op heden staan er enkele garageboxen op.

Op de bodemkaart is de bodem in het plangebied gekarteerd als OB (Bebouwde zone). In de ruimere omgeving zijn delen gekarteerd als Sbc (Droge lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont), ON (opgehoogde gronden), Ldp (Matig natte zandleembodem zonder profiel), Lfp (Zeer natte zandleembodem zonder profiel) en Pcc (matig droge licht zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont). Volgens het DHM (plan 18) bevindt het plangebied zich duidelijk in een lageregelegen zone.

Een eventueel aanwezig bodemarchief bevindt zich in principe vrij ondiep t.o.v. het huidige maaiveld. Bepaalde werkzaamheden hebben wellicht een impact gehad op de bewaring van dit potentieel aanwezige bodemarchief, zoals de bouw van de garageboxen, het overwelfen van de Arensbeek en het toekomstige rooien van alle bomen. Sonderingsgegevens noch boordata zijn echter voorhanden. Er kan dus geen onderbouwde uitspraak gedaan worden over de gaafheid van het terrein. Louter op basis van het bureauonderzoek kan niet gesteld worden dat er geen archeologisch potentieel meer aanwezig is

Echter gezien de hierboven beschreven lage archeologische verwachting en de beperkte oppervlakte van de geplande bodemingrepen (0,024 ha) is verder onderzoek met of zonder ingreep in de bodem, op basis van een kosten-batenanalyse moeilijk te verdedigen. Er worden geen verdere maatregelen gepland.

7.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

In opdracht van Feys-Viane bvba is een archeologienota opgemaakt voorafgaand de bouw van een koppelwoning aan de Ballingenweg te Harelbeke.

Op basis van de bureaustudie kan niet met zekerheid gesteld worden dat er geen archeologische resten (meer) aanwezig zijn op het terrein. De combinatie van de lage verwachting met de beperkte oppervlakte van de geplande bouwwerken maakt verder onderzoek economisch niet verantwoord. Er zijn geen verdere maatregelen nodig.

8. Bibliografie

s.n., (2016a): Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch onderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Uitgegeven door de Vlaamse Overheid.

s.n. (2016b): Voorbeeld Archeologienota : Aanleg van een parking in de Henri Moensstraat, gelegen achter de kerk te Herdersem (Aalst). Uitgegeven door het Agentschap Onroerend Erfgoed

Declercq, 1980: Inleiding tot de middeleeuwse geschiedenis van Harelbeke, De Leiegouw XXII, p.89-115.

Despriet, Ph. 1975: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1974, De Leiegouw XVII.4, 341-360.

Despriet Ph. (ed.) 1984: Bodemschatten uit Zuid-West-Vlaanderen Resultaten van 25 jaar oudheidkundige opgravingen, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 10, Kortrijk.

Despriet, Ph. (ed) 2011: Zuid West-Vlaanderen in oorlog 1566-1713, Archeologische en historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen nr. 78, Kortrijk.

Laga, P.; Louwey, S. & Geets, S. (red.); 2001: Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium), Geologica Belgica 4(1-2), p. 135-152

9. Bijlagen

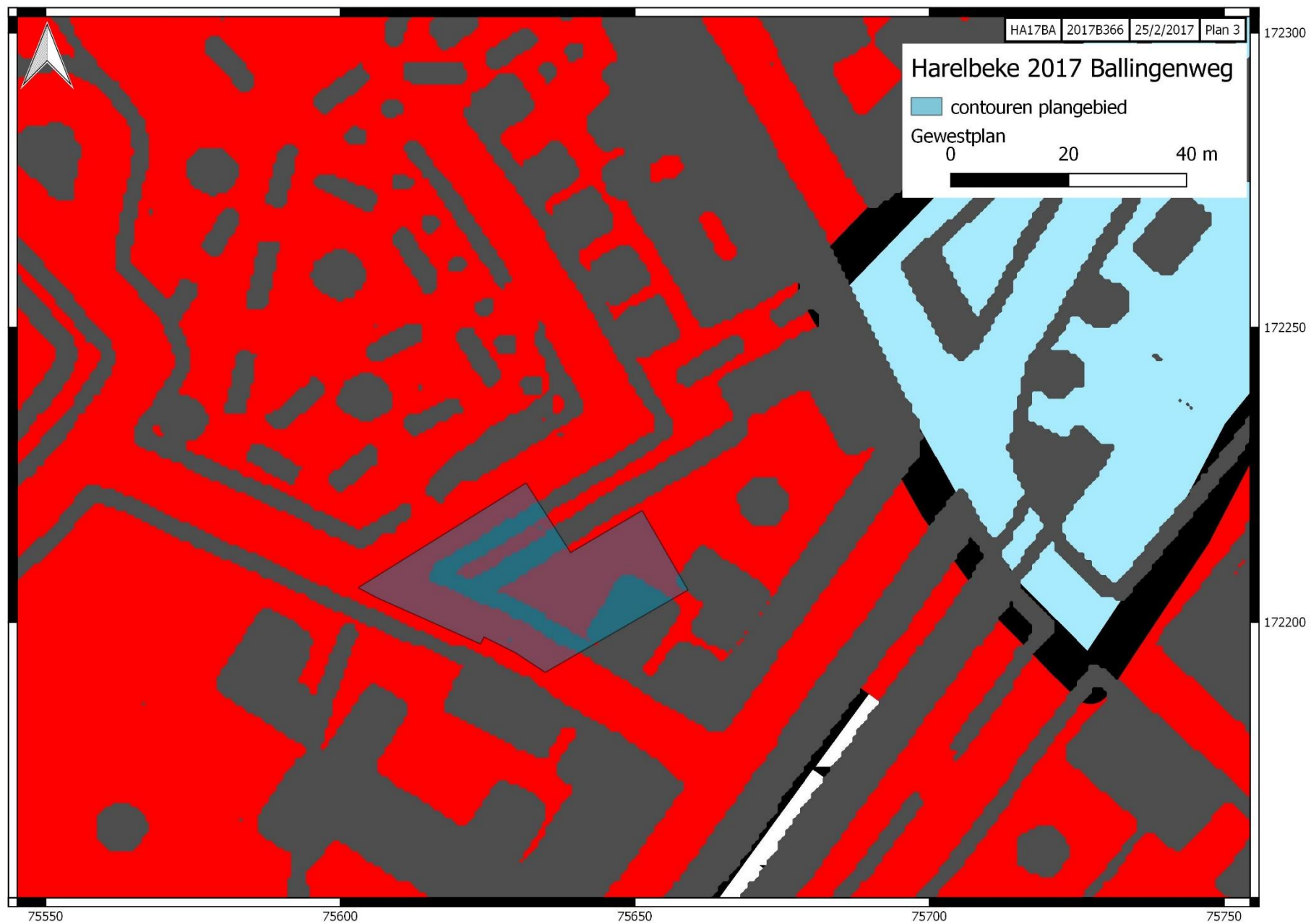
Nr Plan	Type	Onderwerp	Schaal (1/)	Aanmaakdatum	Aanmaakwijze	Bron
1	topografische kaart	situering projectgebied op de topografische kaart	zie schaal	19/05/2018	Qgis/Cartoweb	CartoWeb
2	situering/kadaster	situering projectgebied op het GRB	zie schaal	19/05/2018	Qgis/geopunt	AGIV
3	gewestplan	situering projectgebied op het gewestplan	zie schaal	25/02/2017	Qgis/geopunt	AGIV
4	tertiar geologische kaart	situering projectgebied op tertiär geologische kaart	zie schaal	25/02/2017	Qgis/bodemverkenner	DOV
5	quarta geologische kaart	situering projectgebied op quarta geologische kaart	zie schaal	25/02/2017	Qgis/bodemverkenner	0
6	bodemkaart	situering projectgebied op bodemkaart	zie schaal	25/02/2017	Qgis/bodemverkenner	DOV
7	CAI	situering projectgebied op de CAI	zie schaal	25/02/2017	Qgis/CAI	CAI
8	historische kaart	situering projectgebied de Frickx-kaart	zie schaal	25/02/2017	Qgis/geopunt	AGIV
9	historische kaart	situering projectgebied op Kabinetskaart	zie schaal	25/02/2017	Qgis/geopunt	AGIV
10	historische kaart	situering projectgebied op Atlas der Buurtwegen	zie schaal	25/02/2017	Qgis/geopunt	AGIV
11	historische kaart	situering projectgebied op kaart Vandermaelen	zie schaal	25/02/2017	Qgis/geopunt	AGIV
12		situering projectgebied op Popp-kaart	zie schaal	25/02/2017	Qgis/geopunt	AGIV
13	historische kaart	situering projectgebied op topkaart MOWW (1950-1970)	zie schaal	19/05/2018	Qgis/geopunt	AGIV
14	orthofoto	situering projectgebied op orthofoto uit 1971	zie schaal	19/05/2018	Qgis/geopunt	AGIV
15	orthofoto	situering projectgebied op orthofoto uit 1979-1990	zie schaal	19/05/2018	Qgis/geopunt	AGIV
16	orthofoto	situering projectgebied op orthofoto uit 2013-2015	zie schaal	19/05/2018	Qgis/geopunt	AGIV
17	bodemerosiekaart	situering projectgebied op potentiële bodemerosiekaart per perceel (2012)	zie schaal	19/05/2018	Qgis/bodemverkenner	DOV
18	hoogtekaart	situering projectgebied op DHM Vlaanderen II, DTM 1m KB29	zie schaal	23/05/2018	Qgis/bodemverkenner	AGIV
19	synthesekaart	synthesekaart met aanduiding van de geplande werkzaamheden tov het GRB	zie schaal	19/05/2018	Qgis/geopunt	eigen opn
20	bodembedekkingskaart	situering projectgebied op bodembetekingskaart	2500	23/05/2018	Qgis/bodemverkenner	DOV

Plannenlijst

Ballingenweg zn, Harelbeke (2017 B366)

Nr Figuur	Type	Onderwerp	datering	bron
1	situeringskaart	situering van het projectgebied tov Vlaanderen	nvt	AGIV/GRB
F1-F5	foto's	foto's huidige terreintoestand	2017	eigen opname, febr.2017
2	plan bouwheer	plan bestaande toestand	2018	landmeter Pol Hautekiet bvba
3	plan bouwheer	plan nieuwe toestand	2018	landmeter Pol Hautekiet bvba
4	schema	schematische weergave fundering valse putten	nvt	WikiMedia
5a-b-c	plan bouwheer	snedes van het nieuwbouwvolume	2017	Aline D architectuur
6	historisch plan	veldversterking en geschutsbatterij op kaart De Beaulieu	1646	Despriet, 2011, p.52
7	historisch plan	bebouwde kom van Harelbeke "heerlijkheid Overackere"	1607	Declercq, 1980, p.63
8	historisch plan	uitsnede uit de Sanderuskaart	1641	WikiMedia
9	synthesekaartje	oudere archeologische vondsten en waarnemingen	1984	Despriet, 1984, p.66

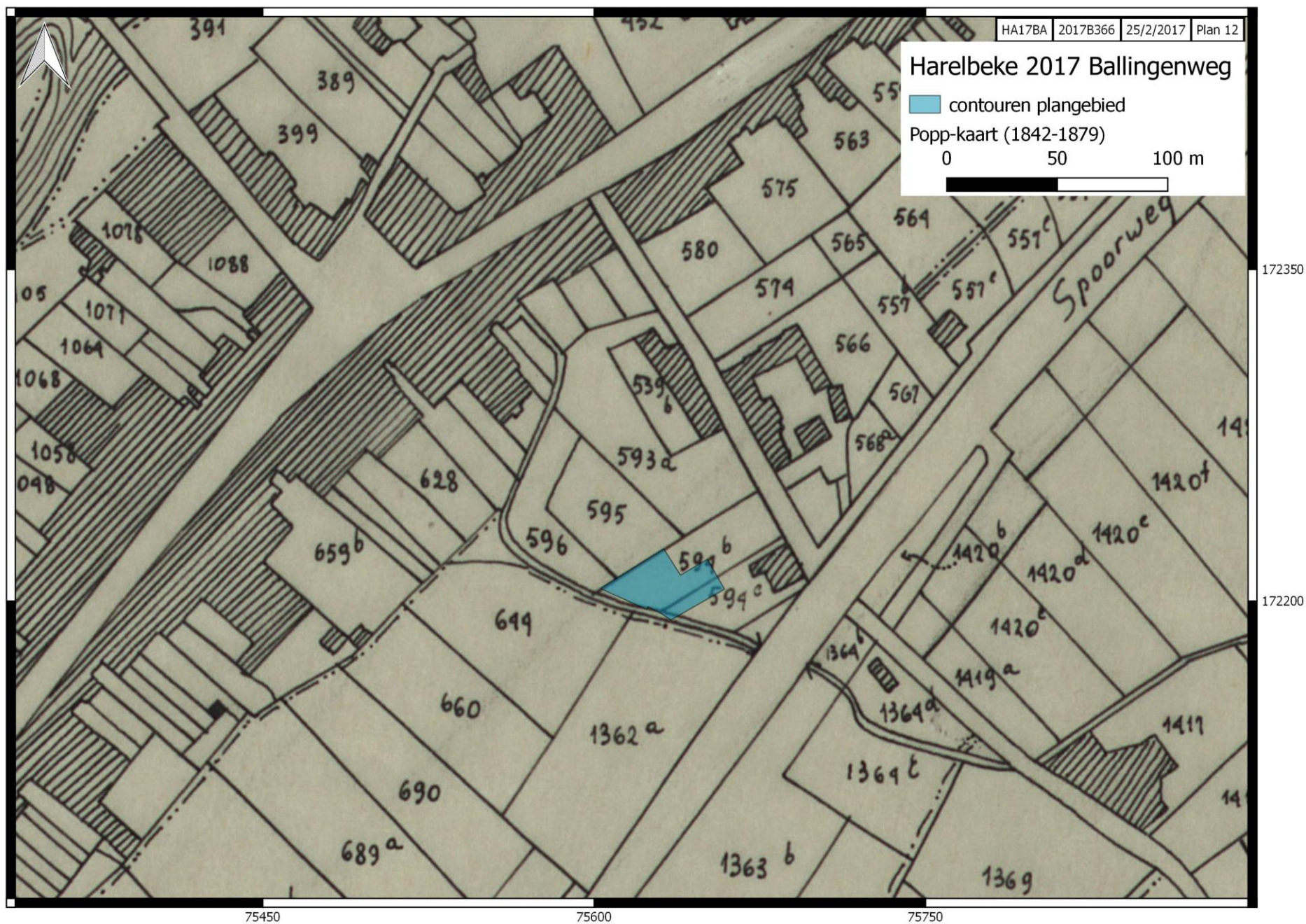
Figurenlijst

Plan 3: het projectgebied weergegeven op het gewestplan (groene polygoon)

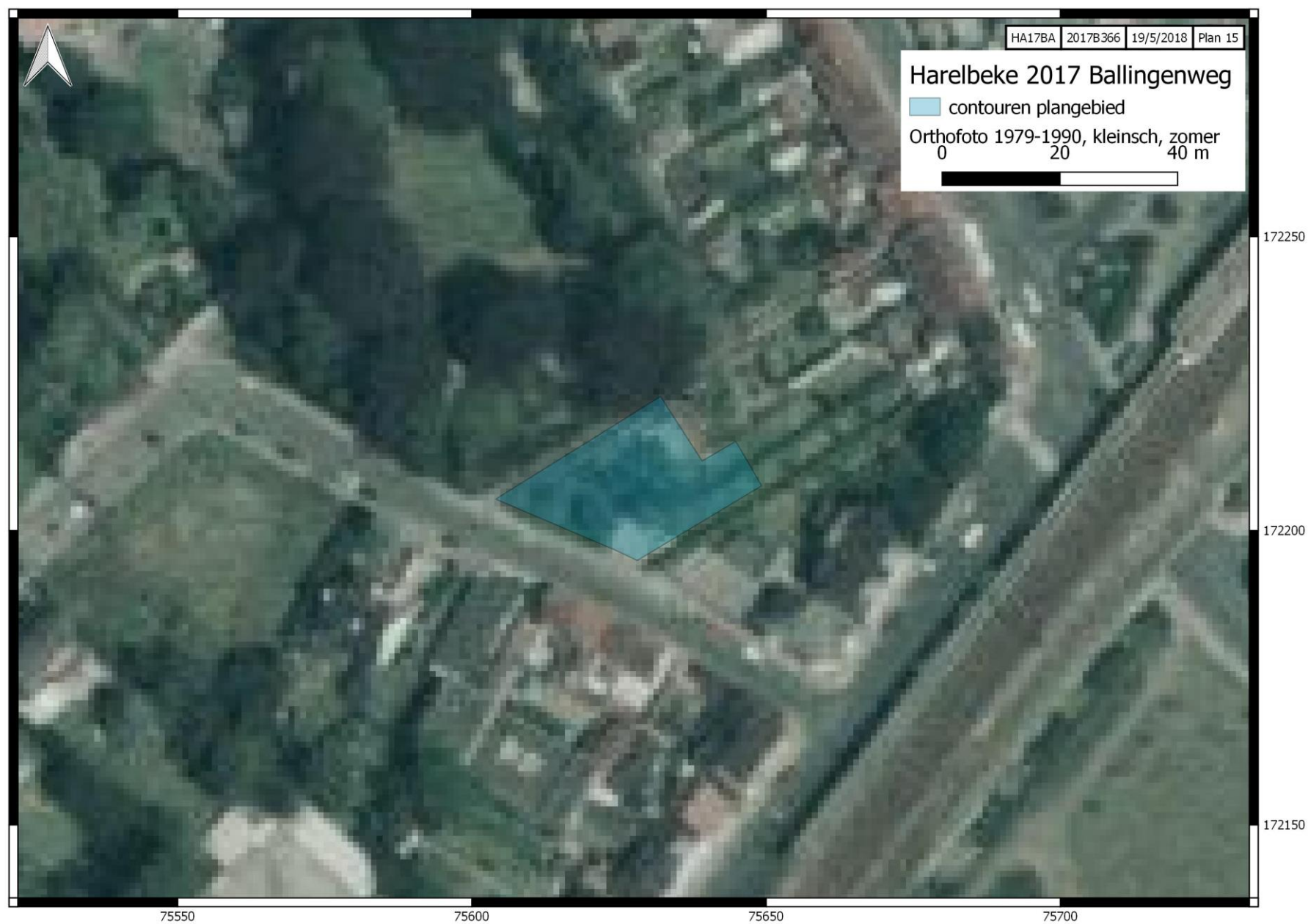
Plan 8: het projectgebied weergegeven op de Frickx-kaart (groene polygoon)

Plan 12: Het projectgebied weergegeven op de Popp-kaart (blauwe polygoon)

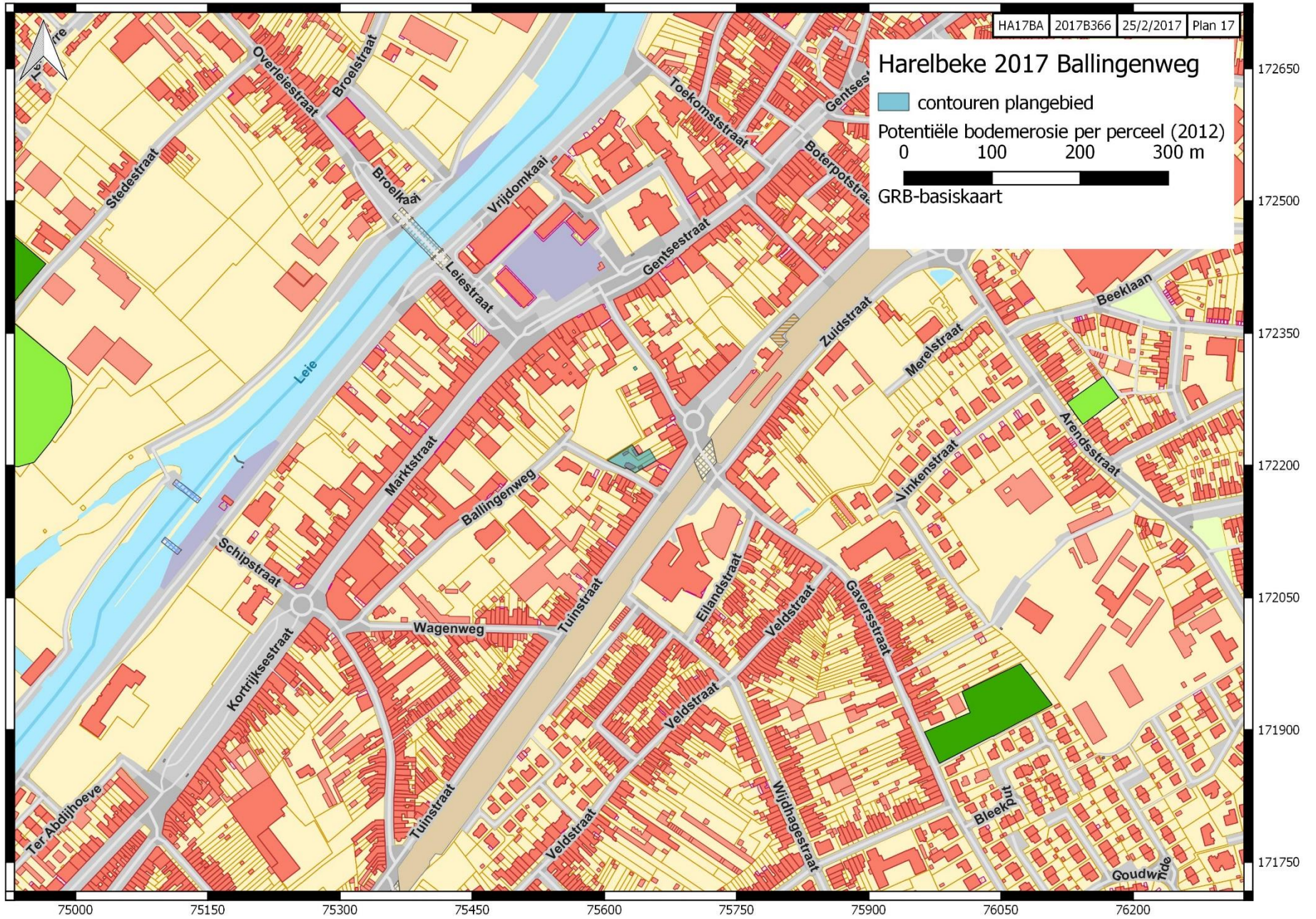

Plan 14: Het projectgebied weergegeven op de orthofoto, situatie 1971 (blauwe polygoon)

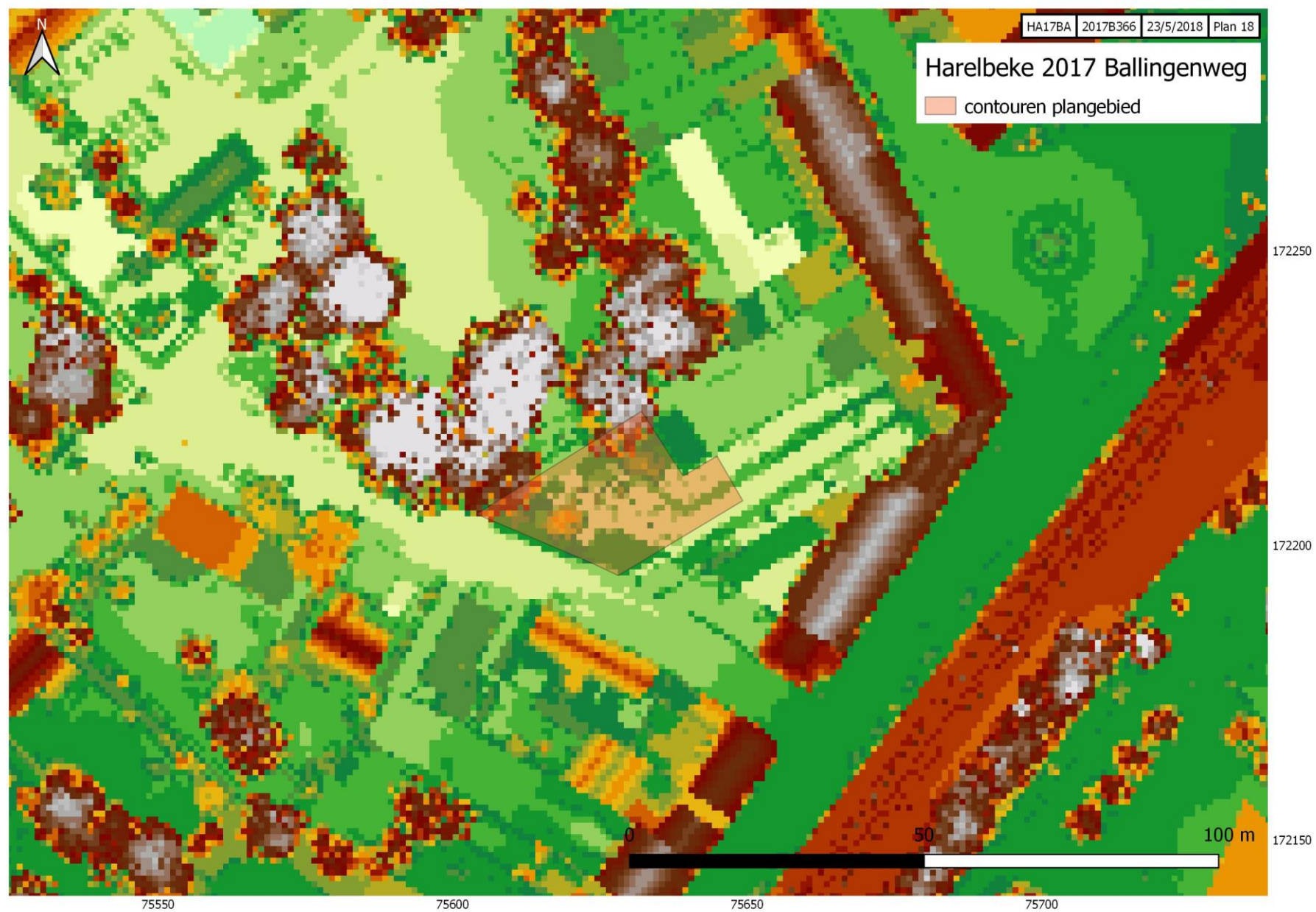

Plan 15: Het projectgebied weergegeven op de orthofoto, situatie 1979-1990 (blauwe polygoon)

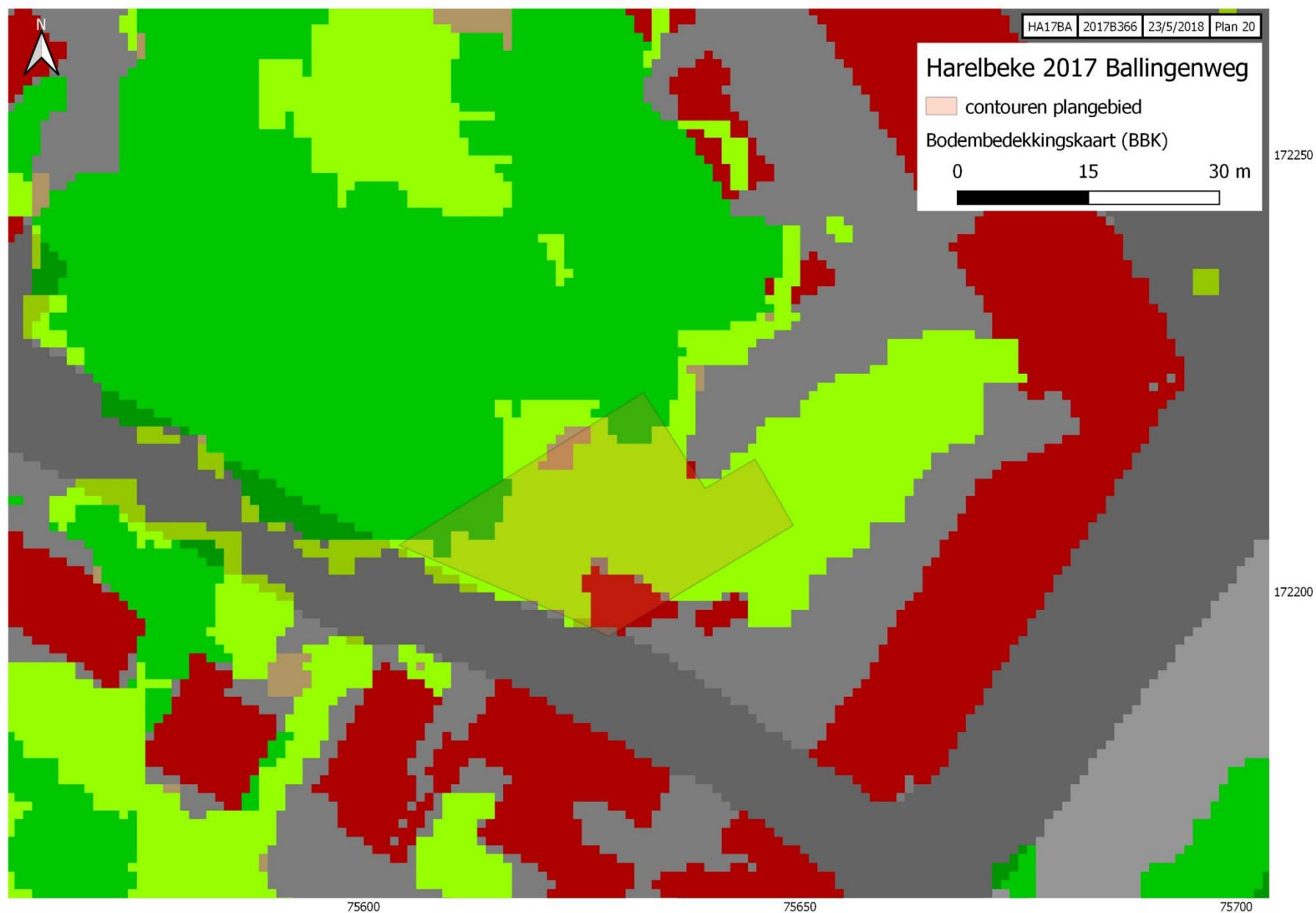
Ballingenweg zn, Harelbeke (2017 B366)

Plan 17: Het projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2012 (blauwe polygoon)

Plan 18: Het projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (DTM-1m)(rode polygoon)

Plan 20: Het projectgebied weergegeven op de bodembedekkingskaart (rode polygoon)(bron: DOV)